

ΤΑΞΕΙΣ ΧΕΙΡΟΘΕΣΙΩΝ ΚΑΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΩΝ *)

Αἱ ἐν τοῖς κατωτέρω χειρογράφοις Ἱεροσολύμων καὶ Σινᾶ προτασσομένηαι τῆς χειροτονίας διατάξεις ἐκπροσωποῦσι καθεστὸς μεταγενέστερον, καθ' ὃ ἡ ἐκλογή ἐγένετο εἴτε ἐξ ὀλοκλήρου εἴτε καὶ ἀπλῆ συμμετοχῇ τῶν ἐπισκόπων. Ἐντεῦθεν δὲν συνέτρεχε πλέον ἀνάγκη, ὅπως ἢ διὰ τὴν πίστιν ἔρουννα διεξάγεται μετ' ἐπιμελείας, ὡς ὅταν ἐπρόκειτο περὶ οὐγὶ ἐπαρκῶς γνωστοῦ ὑποψηφίου. Μόνον δ' ἐκζητούμενον ἤδη παρὰ τοῦ γνωστοῦ εἰς τοὺς χειροτονοῦντας ὑποψηφίου ἦτο ἡ ἐπίσημος καὶ ἔνορκος, τῶν εὐαγγελίων προκειμένων, ὁμολογία τοῦ συμβόλου τῆς πίστεως καὶ ὑπόσχεσις τηρήσεως τῶν ἰ. κανόνων. Μεταξὺ τῶν ἐπισήμων ὁμολογιῶν, ἃς καὶ ἐν χρόνοις μεταγενεστέροις ἐποιεῖτο ὁ ὑποψήφιος, μαρτυρεῖ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης ὅτι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ ὑπῆρχε καὶ ρητὴ διακήρυξις αὐτοῦ «ὅτι οὐ δέδωκέ τι πρὸς τὸ ἐλθεῖν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν¹».

*) Συνέχεια ἐκ τοῦ προηγουμένου τεύχους σελ. 465.

1. Συμεὼν Θεσσαλονίκης Περὶ χειροτον. 200 Migne 155,409. Πρβλ. καὶ 127 Νεαρὰν Ἰουστινιανοῦ. καθ' ἣν «ὄρκον ὑπέχειν καὶ αὐτὸν τὸν χειροτονοῦμενον κατὰ τῶν θ. Γραφῶν ὡς οὔτε δι' ἑαυτοῦ, οὔτε δι' ἑτέρου προσώπου δέδωκέ τι ἢ ὑπέσχετο, οὔτε μετὰ ταῦτα δώσει...». Ἐκ τῆς φράσεως «ὄρκον ὑπέχειν...κατὰ τῶν θ. Γραφῶν» ἐξηγεῖται, ὅτι τὸ ὅτι ὁ ὑποψήφιος κρατεῖ ἀνοικτὸν τὸ εὐαγγέλιον ὅταν ποιῆται τὴν ἐπίσημον ὁμολογίαν αὐτοῦ ἢ ἄλλως καλουμένην ἀσφάλειαν τοῦ συμβόλου, ἐνέχει τὴν ἔννοιαν τοῦ ὄρκου καὶ ἴσα δύναται πρὸς τὴν ἐν τοῖς δικαστηρίοις κατὰ τοὺς χρόνους ἡμῶν ἐπίθεσις τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ εὐαγγελίου ὑπὸ τοῦ μάρτυρος κατὰ τὴν δόσιν τοῦ ὄρκου. Σύμφωνας πρὸς τὴν ἀναφερομένην εἰς τὴν σιμωνίαν ἐπίσημον διακήρυξιν τοῦ ὑποψηφίου εἶνε καὶ ἡ ὑπὸ τοῦ Μ. Γεδεῶν δημοσιευθεῖσα ἀσφάλεια τοῦ συμβόλου τοῦ ἐπισκόπου Κισσάμου Παρθενίου ἔχουσα οὕτως: «...Ἐτι ὡσαύτως τοῦ σιμωνιακοῦ πταίσματος καθαρεύουσαν τὴν περὶ ἐμὲ ταύτην οἰκονομίαν [διαφυλάττειν], ἣν ἐδεξάμην ἐκ Θεοῦ, μήτε πρὸ τῆς χειροτονίας μήτε μετὰ τὴν χειροτονίαν ἐπαγγελόμενός τε καὶ ὑποσχόμενος ὡς ἂν ἐγκρατὴς γένωμαι τοιαύτης ἀξίας. Οὕτω πάση φυλακῇ ἀγρυπνήσω τὸ μὴ μόνον αὐτὸς ἀμισθὶ καὶ ἀδοτὶ τοὺς ἐκκλησιαστικούς διανέμειν βαθμούς, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐμοὶ συγκοινωνοῦντας τοιοῦτους εἶναι, καὶ τοὺς μὴ οὕτω βουλομένους ποιμαίνειν τὸ τοῦ Χριστοῦ ποίμνιον παραδίδοσθαι ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς καὶ κανονικαῖς εὐθύναις καὶ ταῖς ἐπικυρούσαις αὐτὰς νεαραῖς», Τοῦ δ' ἐν ἔτει 1507 χειροτονηθέντος μητροπολίτου Κορίνθου Μακαρίου ἡ ἀσφάλεια ἐμπεριεῖχε καὶ τὰ ἑξῆς: «Ἐτι ἀσφαλίζομαι, ὅτι τῇ χάριτι τοῦ Χριστοῦ καθαρεύουσαν τοῦ σιμωνιακοῦ πταίσματος πᾶσαν τὴν περὶ ἐμὲ ταύτην οἰκονομίαν ἐδεξάμην, ὡς ἐκ Θεοῦ ἀδοτὶ τε καὶ ἀμισθὶ καὶ τοῦτο φυλάξω καὶ αὐτὸς ἐν τῇ δοθείσῃ μοι ταύτῃ ποιμνῇ παρὰ τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ ἐκκλησίας» *).

*) Μ. Γεδεῶν ἀνακρίνωσις ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ «Πλήρης ἀσφάλεια τοῦ συμβόλου» ἐν τῇ συνεδρίᾳ τῆς 19 Μαρτίου 1901. Ἴδε Πρακτικὰ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν τόμ. Γος σελ. 146.

Ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ μέρους λεπτομερειῶν τοῦ προπαρασκευαστικοῦ τούτου μέρους τῆς χειροτονίας ἀξιοσημείωτοι τυγχάνουσιν :

Ἡ διάταξις τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ καὶ Συναϊτικοῦ χειρογράφου, πρὸς ἣν παρουσιάζεται συμφωνοῦν καὶ τὸ Ἀλλατιανὸν εὐχολόγιον, καθ' ἣν ἐν τῷ νάρθηκι καὶ ἔνδον τοῦ ναοῦ ἐν ταῖς βασιλικαῖς πύλαις, ἔνθα τίθενται οἱ ἀρχιερατικοὶ θρόνοι ἐπὶ ἀναβάθρας, μέσον τῶν θρόνων τούτων ζωγραφεῖ ἐπὶ τοῦ δαπέδου ὁ ἐπὶ τῆς εὐταξίας ἀετὸν, περὶ δὲ τοὺς πόδας αὐτοῦ σχῆμα πόλεως. Τὴν σημασίαν τῆς εἰκόνος ταύτης ἐξαορακτῆρισαν ὡς ἀλληγορικὴν ὑποστηρίζαντες, ὅτι ὁ ἀετὸς ὑπεμφαίνει τὴν ὑψηλότητα καὶ οὐρανοδρόμον ἐπιστήμην τῆς θεολογίας ἧς ἀτόχος ὀφείλει ὁ τελούμενος νὰ ὑπάρχη¹. Ὁ προετιμῶμεν μᾶλλον τὸν ἀετὸν τοῦτον ὡς ἔμβλημα τῆς ἀρχιερατικῆς ἐξουσίας ληφθὲν ἐκ τῶν ἐν τῷ Βυζαντινῷ κράτει κρατούντων, ἔνθα κατὰ τὸν Παχυμέρη² ὁ αυτοκράτωρ τοὺς οὓς ἤθελε τιμῆσθαι ἄρχοντας «βασιλικοῖς ἀετοῖς ἐμεγάλυνε», ὁ δὲ Ψευδοκωδινὸς συγγότατα ἀναφέρει ὅτι οἱ ἀετοὶ ἐτίθεντο ὡς διακοσμητικαὶ παραστάσεις, ἰδίᾳ εἰς τὰς σέλας τῆς ὁποίας «τὸ ἐπανωσκέλιον» ἦτο «λευκὸς κάμπος μετὰ ἀετῶν κοκκίνων μικρῶν», καὶ ὁ προγενέστερος τούτων Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος βεβαιοῖ, ὅτι συγγότατα ἀετοὶ ἦσαν κεντημένοι εἰς τὰ αὐτοκρ. ἐνδύματα, ἅτινα καὶ ἀστροὶ διὰ τοῦτο ἐκαλοῦντο³. Ἦτο λοιπὸν ὁ ἀετὸς σύμβολον τῆς ὑπὸ τοῦ κοσμοκράτορος ἀναγνωρίσεως τῆς ἐξουσίας καὶ ὑπεροχῆς τοῦ χειροτονουμένου ἐπὶ τῆς εἰς ἣν ἐκκληρώθη ὡς πνευματικὸς ἄρχων καὶ ποιμὴν πόλεως. Ἐξηγεῖται δ' ἐντεῦθεν διατι πρὸ τῆς χειροτονίας τούτου μόνον ὁ προεξάρχων ἀρχιερεὺς ὅστις συνήθως ἦτο ὁ πατριάρχης ἢ ὁ μητροπολίτης, «ἀνέρχεται ἐν τῇ ἀναβάθρᾳ διὰ μέσου τοῦ ἀετοῦ, τῶν ἄλλων πάντων ἔνθεν καὶ ἐκεῖθεν ὑποχωρούντων, ἵνα μὴ πατήσῃ αὐτόν». Τῆς χειροτονίας ἐπισκοπῆς τὴν προστασίαν ἀσκεῖ ἡ ἀνωτάτη ἐκκλησι. ἀρχή, ἢ ἐκπροσωπούμενη ὑπὸ τοῦ Πρώτου ὡς προέδρου αὐτῆς. Ἐξηγεῖται ὡσαύτως τὸ ὅτι ὁ ὑποψήριος κατὰ τὸ Ἀλ-

1. Κ. Καλλινίκου ἐνθ. ἀνωτ. σελ. 601.

2. Ἐκδοσις Βόννης τόμ. I σελ. 180.

3. Προβλ. καὶ Γ. Σωτηρίου, Ὁ δικέφαλος ἀετὸς τῶν γρητέμων τῶν ναῶν ἐν Ἐκκλησίᾳ τόμ. 17 σελ. 52 καὶ τὴν ἐκεῖ βιβλιογραφίαν. Ἐν τῷ πρὸς τὴν Ἱ. Σύνοδον ὑπομνήματι τοῦ τούτου ὁ εἰρημένος συγγραφεὺς σημειοῖ μεταξὺ ἄλλων καὶ ὅτι ἐν τῇ μητροπόλει τοῦ Μυστρῶ ἐτέθη ἀντὶ ὀμφαλίου δικέφαλος ἀετὸς διὰ τὴν ἐκεῖ γενομένην τελετὴν τῆς στέψεως τοῦ τελευταίου Βυζαντινοῦ αυτοκράτορος, ἢ γνώμη δὲ ὅτι ὁ δικέφαλος οὗτος ἀετὸς ἐτέθη ἐκεῖ μετὰ τὴν στέψιν δὲν εἶναι ὀρθή. Καὶ εἰς ἄλλα δὲ μνημεῖα εἰκονίζεται ὁ Βυζαντινὸς αυτοκράτωρ, μάλιστα ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τῶν Παλαιολόγων, πατῶν ἐπὶ προσκεφαλαίου κοσμομένου διὰ παραστάσεων δικεφάλων ἀετῶν. Ἐν τῷ αὐτῷ ὑπομνήματι διατυπῶνται σαφῶς καὶ ἡ γνώμη ὅτι «ἀπόδειξις τῆς συνηθείας νὰ πατῇ ὁ στεφόμενος (αὐτοκράτωρ) ἐπὶ ἐδάφους κοσμομένου ἀρχικῶς δι' ἀετοῦ, ἵπταμένου ἄνωθεν πόλεως, καὶ ἀπὸ τῆς Παλαιολογοῦ πειθανῶς ἐποχῆς ἐπὶ δικεφάλου ἀετοῦ εἶνε τὸ ἔτι καὶ σήμερον κρατοῦν ἔθος ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου».

λατιανὸν κατὰ μὲν τὴν πρώτην πρόσφερον αὐτοῦ «προσφέρεται ὑπὸ τῶν κληρικῶν ἄχρι τῆς οὐράς τοῦ ἀετοῦ». Ἐκεῖ δὲ ἱστάμενος ἀπαγγέλλει τὸ σύμβολον τῆς πίστεως. Κατὰ δὲ τὴν δευτέραν πρόσφερον αὐτοῦ, τῆς πίστεως αὐτοῦ ἦδη ἐν μέρει δοκιμασθείσης καὶ τῆς ἐκλογῆς αὐτοῦ ἐν μέρει ἐπικυρωθείσης, ὁ ὑποψήφιος ἴσταται «ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀετοῦ» καὶ ἐκεῖθεν ἀπαγγέλλει τὸν δεύτερον λίβελλον. Τέλος κατὰ τὴν τρίτην πρόσφερον ὁ ὑποψήφιος ἴσταται ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ἀετοῦ. Ἐν ἄλλαις λέξεσιν ὁ ὑποψήφιος, καθ' ὅσον δοκιμάζεται ὡς γνησίᾳ ἢ πίστις αὐτοῦ, προχωρεῖ πρὸς ἀνάληψιν τῆς ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας ἐπὶ τῆς ἐν ἡ ἐκκληρώθη πόλεως ὡς ἐπίσκοπος αὐτῆς.

Ἐτέρα λεπτομέρεια ἀξιοσημείωτος τυγχάνει ἢ τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ χειρογράφου, καθ' ἣν κατὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῆς ἐκλογῆς τὴν ἐκφώνησιν Ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος... ὁ ἀρχιερεὺς ποιεῖται «ἔχων πρὸς αὐτὸν (τὸν ὑποψήφιον) τὴν χειρὰ ἐκτεταμένην». Ἡ ἔκτασις τῆς χειρὸς ἀποτελεῖ λείψανον παλαιότερας πράξεως, διότι ὑπενθυμίζει αὕτη τὴν δι' ἐκτάσεως τῶν χειρῶν γινομένην ἐκλογὴν καὶ ἐνέχει ἐνταῦθα τὴν ἔννοιαν τῆς ψήφου.

Πράγματι ὁ ὅρος χειροτονία κατ' ἀρχὰς ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς δῆλων τῆς δι' ἀνατάσεως ἢ ἐκτάσεως τῆς χειρὸς ἐκλογῆς, καίτοι λίαν ἐνωρὶς ἀπαντῶμεν αὐτὸν καὶ εἰς τὴν ἔννοιαν αὐτῆς ταύτης τῆς τελετῆς τῆς προχειρίσεως. Οὕτως ὁ δ' κανὼν τῆς ἐν Νικαίᾳ Α' Οἰκουμ. Συνόδου ὁρίζει μετὰ τὴν ἐκλογὴν «τότε τὴν χειροτονίαν ποιεῖσθαι»¹. Ἐξ ἄλλου κατὰ τὸ *Testamentum Domini*², καθὼς καὶ κατὰ τὴν Αἰγυπτιακὴν διάταξιν³ ἐν τῇ χειροτονίᾳ ἐπισκόπου ἐλάμβανε χώραν διπλῆ ἐπίθεσις τῶν χειρῶν. Τὴν πρώτην φορὰν κατὰ τὴν Ἀποστολικὴν Παράδοσιν ἢ Αἰγυπτιακὴν διάταξιν «omnes episcopi consentiunt manus ei imponentes» μεθ' ὃ «unus ex episcopis dignus invenitur omnibus abstantibus qui manus imponat in episcopum ordinandum». Ἡ πρώτη λοιπὸν χειροθεσία ἐγένετο προδήλως εἰς δῆλων τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἐπισκόπων. Διτηρηθῆ δ' αὕτη ἄχρι τοῦ νῦν παρὰ τοῖς Κόπταις⁴.

Τέλος ἐξηγεῖται πλήρως καὶ ἡ διάταξις τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ καὶ τοῦ Σιναϊτικοῦ χειρογράφου, ἢ ἐν ἰσχύϊ καὶ σήμερον, καθ' ἣν ὁ ὑποψήφιος παρουσιάζεται μὲν πρὸ τῶν τριῶν ἀρχιερέων μὴ φέρων πλήρη τὴν ἱερατικὴν ἀμφίσειν αὐτοῦ, εἶτα δὲ δὲν λαμβάνει μέρος εἰς τὴν μικρὰν εἴσοδον, ἀλλὰ κατευθυνόμενος εἰς τὸ Διακονικὸν ἀμφιέννυται ἐκεῖ πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν του στολὴν καὶ ἀναμένει τὴν ὥραν τῆς χειροτονίας. Ἡ ἐξέτασις τουτέστι

1. Πρβλ. Hieronym. In Isaiam l. XVI Migne P. L. 24, 569 καὶ Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου Ἐπιστ. I, 26 Migne 78, 200, 513.

2. Ἐκδοσις Rahmani σελ. 27.

3. Funk, Didasc. et Const. apostol. tom. II σελ. 98.

4. P. de Puniet, Consécration épiscopale ἐν Dict. d' Arch. et de Liturg. Cabrol, tom. III στ. 2589.

καὶ ἔρρευνα τοῦ ὑποψηφίου ἐγένετο ἕξω τῆς λειτουργίας, πρὸ τῆς ἐνάρξεως αὐτῆς, ὡς καὶ μέχρι σήμερον, μὴ ὄντων ἐν λειτουργικῇ ἀμφιέσει μήτε τοῦ ὑποψηφίου μήτε τῶν χειροτονούντων ἀρχιερέων, τοῦτο δὲ διότι ἡ ἐκλογή ὑπέκειτο καὶ εἰς ἀκύρωσιν, ἐὰν ἡ ἔρρευνα τῶν φρονημάτων τοῦ ὑποψηφίου δὲν ἦγεν εἰς πλήρη ἱκανοποίησιν τῶν χειροτονούντων ἀρχιερέων. Ἐντεῦθεν καὶ ἡ ἐν τῷ Ἱεροσολ. διάταξις, καθ' ἣν μετὰ τὸ πέρας τῆς ὁμολογίας τοῦ ὑποψηφίου «οἱ ἐπίσκοποι... ἀπέρχονται ἐν τῷ συνήθει τόπῳ καὶ φορένουσι», τότε δὲ φορεῖ «πᾶσαν τὴν ἱερατικὴν στολὴν καὶ ἐπιγονάτιον», καὶ ὁ ὑποψήφιος. Φυσικὸν εἶνε κατὰ τὴν μικρὰν εἴσοδον νὰ εἰσοδεύσῃσι πρῶτοι ὁ τελεταρχῶν ἀρχιερεὺς μετὰ τῶν συλλειτουργῶν αὐτοῦ, νὰ εἰσαχθῇ δ' ἐν τῷ βήματι ὁ χειροτονούμενος κατὰ τὴν ὥραν τῆς χειροτονίας προπεμπόμενος ἐπισήμως ὑπὸ τῶν μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁμοβάθμιων αὐτοῦ πρεσβυτέρων καὶ γινόμενος δεκτὸς πρὸ τῶν ἁγίων θυρῶν ὑπὸ τῶν δύο ἀρχιερέων «οἷα νυμφεύσασθαι μέλλων τιμώμενος, ὡς ἰδίᾳ μετὰ προπομπῆς εἰσαγόμενος. Καὶ τοῦτο δὲ εἴσοδος ἐστὶ»¹.

Ἐν τῷ κυρίῳ τμήματι τῆς χειροτονίας ἀξιοσημεῖωτα τυγχάνουσι τὰ ἐπόμενα:

Κατὰ τὸ Ἀλλατιανὸν παραλείπεται ὅλως ὁ χορὸς περὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Ἡ παραλείψις αὕτη ἐξηγεῖται, ὅταν ἔχη τις ὑπ' ὄψει τὸ καὶ ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ἄλλων χειροτονιῶν ὑπεμφαινόμενον ὅτι ὁ χορὸς ἀποτελεῖ στοιχεῖον διωσδῆποτε μεταγενέστερον βαθμηδὸν κρατήσαν καὶ καθιερωθὲν ἐν τῇ καθόλου πράξει.

Τὸ σύνολον σχεδὸν τῶν κωδίκων, οἵτινες ποιοῦνται λόγον περὶ τοῦ χοροῦ τούτου, οὐδὲν λέγουσι περὶ ἀσπασμοῦ ὑπὸ τοῦ χειροτονουμένου τῆς χειρὸς καὶ τοῦ γόνατος τοῦ χειροτονούντος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ περὶ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν χοροῦ, ὡς γίνεται τοῦτο ἐν τῇ τάξει χειροτονίας τῶν ἄλλων δύο βαθμῶν. Τοῦτο εἶνε εὐεξήγητον, ὅταν ληφθῇ ὑπ' ὄψει, ὅτι ὁ ὑποψήφιος ὡς ἐκλελεγμένος πλέον ἐπίσκοπος τυγχάνει μεταχειρίσεως, οἷα ἐμπρόκειν εἰς συνάδελφον καὶ ὁμότιμον.

Ἐσαύτως πλὴν τοῦ Ἱεροσολυμιτικοῦ κώδικος οὐδεὶς ἄλλος τῶν κωδίκων ὁμιλεῖ περὶ δύο σφραγίσεων, ἀλλὰ περὶ μιᾶς τοιαύτης γινομένης μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τοῦ Ἡ θεία χάρις.... Καὶ τοῦτο εἶνε εὐεξήγητον, ὅταν δεχθῶμεν, ὅτι ἡ πρώτη σφραγίσις ἐν ταῖς χειροτονίαις τῶν ἄλλων δύο βαθμῶν προῆλθεν ἐκ τῆς εὐλογίας, δι' ἧς ἐδήλου ὁ χειροτονῶν τὴν τελικὴν συγκατάθεσιν αὐτοῦ κατὰ τὸ προκαταρκτικὸν μέρος τῆς χειροτονίας. Ἦδη ἡ τελικὴ συγκατάθεσις καὶ ἐπικύρωσις τῆς ἐκλογῆς καὶ τῆς εἰς χειροτονίαν ἀποδοχῆς ἐδόθη εἰς τὸ κεχωρισμένον τῆς κυρίας τελετῆς μέρος αὐτῆς.

Ἰδιαιτέρως ἀξιοσημεῖωτον τυγχάνει, ὅτι εἰς πλείστους κώδικας, ἐν οἷς

1. Συμῶν Θεσσαλ. ἐνθ' ἀνωτ. κεφ. ΣΓ Migne 155, 412.

καὶ τινες παλαιότεροι (B Σ₁ Σ₂ Λ Ξ δ α ρ) δὲν γίνεται λόγος περὶ γονυπετήσεως τοῦ ὑποψηφίου πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης. Οὕτω δὲ ὑπεμφαίνεται πρῶ-
ξις, καθ' ἣν ὁ εἰς ἐπίσκοπον χειροτονούμενος ὄρθιος παρὰ τὴν ἁγίαν Τρά-
πεζαν καὶ οὐχὶ γονυπετῆς ἐλάμβανε τὴν χειροτονίαν. Ἡ ἔνδειξις αὕτη κρα-
τύνεται καὶ ὑπὸ μικρογραφίας ἐν χειρογράφῳ τινὶ παριστώσης Γρηγόριον
τὸν Θεολόγον χειροτονούμενον ἐν στάσει ὄρθια¹.

Περιέργως ὁ B. παρουσιάζει τὸν χειροτονοῦντα ἔχοντα τὴν χεῖρα ἐπὶ
τῆς κορυφῆς τοῦ χειροτονουμένου, καθ' ὃν χρόνον ἐκφωνεῖ τὸ Ἡ θεία χά-
ρις... Οὐδὲν τοιοῦτον ὅμως σημειοῦσιν οἱ Σ₁ Λ Ξ α δ ρ, ὁ δὲ Σ₂ καὶ ἀπο-
κλείει τοῦτο ρητῶς σημειῶν, ὅτι ἐκφωνεῖ ὁ χειροτονῶν τὸ Ἡ θεία χάρις...
«καὶ μετὰ τοῦτο προσάγεται αὐτὸς ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι».

Ἡ ἐπέμβασις τοῦ χαρτοφύλακος προσκομίζοντος τὸ πτερὸν², ἐν ᾧ ἐπι-
γεγραμμένα εἰσὶ τὸ ψῆφῳ καὶ δοκιμασία... Ἡ θεία χάρις... μάλιστα ἐν τῇ
χειροτονίᾳ ἐπισκόπου ἐξεζητεῖτο προσηκόντως, λόγῳ τῆς συμμετοχῆς τοῦ
χαρτοφύλακος εἰς τὴν ἐκλογὴν ὑπὸ τὴν ιδιότητα ψηφολέκτου, τοῦ καταγρά-
φοντος τὰς ψήφους τῶν ἐκλεκτόρων ἀρχιερέων³. Τὸ πτερὸν δὲ τοῦτο ὑπέ-
χει ἤδη τὴν θέσιν τοῦ ψηφίσματος καὶ τοῦ πρακτικοῦ τῆς ἐκλογῆς, ὅπερ
ἀπνηθύνετο πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπον ἢ μητροπολίτην ὑπὸ τῶν ἐκλεξαμένων
τὸν ὑποψήφιον καὶ ὅπερ ἀνεγινώσκετο κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς εἰς τοὺς χει-
ροτονήσοντας παρουσιάσεως τοῦ ὑποψηφίου. Τὴν προσαγωγὴν καὶ ἀνάγνω-
σιν τοῦ πρακτικοῦ τούτου ἀπαιτεῖ ἤδη τὸ κοπιτικὸν τυπικόν⁴, ὑπὸ τὴν ὀνο-
μασίαν δὲ χάριτος τῆς ἐκλογῆς μνημονεύεται ὑπὸ τοῦ Σωζομένου⁵ καὶ ἐν τῇ
ΙΣΤ' πρᾶξει τῆς ἐν Χαλκηδόνι συνόδου⁶. Παλαιότερον, ὅτε ἡ ἐκλογὴ ἐγι-
νετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, παρέρχεται ὑπ' αὐτοῦ τούτου ἡ βεβαίωσις, ὅτι ἡμεῖς ἐκλέ-
γομεν αὐτόν. Ἐντεῦθεν ὁ ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἰησοῦ φερόμενος ἦτορ κα-
νὸν ὀρίζει τὰ ἐξῆς: *Dicat populus: Nos eligimus eum.* Κατὰ δὲ τὰς

1. Τὸ χειρόγραφον περιλαμβάνει τὰ ἔργα Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζινοῦ, ἀνά-
γεται δὲ εἰς τὸν Θ'. αἰῶνα καὶ εἶνε γνωστὸν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν κώδιξ Parisinus
510. Ἡ μικρογραφία ἢ παριστώσα τὴν χειροτονίαν τοῦ Γρηγορίου ἐμπεριέχεται
εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 67 φύλλον. (H. Leclercq, Grégoire de Nazianze ἀρθρον ἐν
Diction. d' Archéologie Chrétienne et de Liturgie Τόμ. 6, στήλη 1682 καὶ εἰκὼν
δ117. Ἐσαύτως πρβλ. καὶ ἀρθρον ἐν τῷ αὐτῷ Λεξικῷ τόμ. 3, εἰκὼν 3219).

2. Ἀξιοσημειώτου ὅτι ὁ χάριτος οὗτος μόνον ἐπὶ χειροτονίας ἀρχιερέως ση-
μαίνεται ὑπὸ τινων κωδίκων διὰ τοῦ ὅρου πτερὸν. Ἡ ἐν κεφ. σε' περὶ τῶν χει-
ροτονιῶν παρατήρησις τοῦ Συμεῶν Θεσσαλ. παρέχει ἴσως τὴν ἐξήγησιν τοῦ ὅρου
(«τοῦ πτεροῦ φερομένου, ὁ δὲ τὴν περιστεράν ὑπεμφαίνει διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ
ἄγιον»).

3. Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ Συμεῶν αὐτόθι κεφ. Ρη καὶ ἐξῆς.

4. Dezingen, Ritus Orientalium Τόμ. II σελ. 19.

5. Ἐκκλ. Ἰστ. III 16 Migne 67, 1085.

6. Mansi VII σελ. 428.

Ἄποστ. Διαταγὰς¹ παρείχετο ἡ συμμαρτυρία τοῦ λαοῦ διὰ τῆς τριπλῆς ἐπιφωνήσεως Ἄξιος.

Ἡ τοποθέτησις τοῦ εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ χειροτονουμένου δέον, ὡς ὑπεμφαίνεται ἢ καὶ μαρτυρεῖται ὑπὸ τῶν κωδίκων, νὰ γίνεται οὕτως ὥστε νὰ ἐπιτίθηται τοῦτο καὶ ἐπὶ τον τραχήλου² τοῦ χειροτονουμένου, νὰ ἀφίνεται δ' ἐλεύθερον τὸ πρόσθιον μέρος τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ὥστε νὰ καθίσταται δυνατόν, ὅπως ὁ χειροτονῶν σφραγίσῃ μὲν μετὰ τὴν ἐπίθεσιν τοῦ εὐαγγελίου τὴν κεφαλὴν, ἐφάπτεται δ' ἀμέσως ταύτης διὰ τῆς χειρός, ἣν δέον νὰ ἔχη ἐπιχειμένην ἐπ' αὐτῆς κατὰ τὴν διάκρισιν τῆς ἀναγνώσεως τῶν εὐχῶν. Ἡ τοιαύτη τοποθέτησις τοῦ Εὐαγγελίου συμφωνεῖ καὶ πρὸς τὴν ἔννοιαν, ἣτις ἀπεδόθη εἰς αὐτήν, ὑποδηλουμένην δὲ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ καθιερωτικῇ εὐχῇ. Πράγματι· ἐν μὲν τῇ εὐχῇ ταύτῃ ὑπάρχει καὶ ἡ φράσις «τοῦτον τὸν ψηφισθέντα καὶ ἀξιωθέντα ὑπεσελεθεῖν τὸν εὐαγγελικὸν ζυγόν». Ἐν δὲ λόγῳ τινὶ ἀποδιδομένῳ εἰς τὸν Χρυσόστομον ἐξηγεῖται, ὅτι «τὸ ἔχειν τὸν Ἀρχιερεὰ τὸ Εὐαγγέλιον, σημειῖόν ἐστι τοῦ ὑπ' ἐξουσίαν εἶναι»³.

Ὡς πρὸς τὸν τρόπον τῆς τοποθετήσεως τοῦ εὐαγγελίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου θὰ ἔκρεπε νὰ μνημονευθῇ ἡ μαρτυρία τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν, καθ' ἣν κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἀπαγγελίας τῆς εὐχῆς τῆς χειροτονίας «δύο διάκονοι κρατοῦσι τὰ ἅγια εὐαγγέλια ἀνοικτὰ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς» τοῦ χειροτονουμένου⁴. Κατὰ δὲ τὰ συριακὰ Τυπικὰ οἱ δύο ἐπίσκοποι, οἱ μετὰ τοῦ χειροτονοῦντος συμπαριστάμενοι, ὑποβαστάζουσι τὸ βιβλίον ἀνοικτὸν ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ χειροτονουμένου⁵.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν παλαιότητα τῆς τελετῆς ταύτης ἔχομεν ἐπιβεβαίωσιν οὐ μόνον ἐκ τῆς ἀνωτέρω μαρτυρίας τῶν Ἀποστ. Διαταγῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλης μαρτυρίας τοῦ Παλλαδίου μνημονεύοντος ἐν τῷ βίῳ τοῦ Χρυσοστόμου τῆς τελετῆς ταύτης ἐξ ἀφοριῆς τῆς χειροτονίας τοῦ ἀναξίου ἐπισκόπου Ἐφέσου Βικτωρος⁶, καθὼς καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ συγγραφέως

1. Βιβλ. Η, IV, 5.

2. Πρβλ. καὶ Συμεὼν Θεσσαλ. ἐνθ' ἀνωτ. κεφ. ΣΤ'. Migne 155, 416.

3. Ὁμιλία ὅτι τῆς Π. καὶ Κ. Διαθήκης εἰς Νομοθέτης Migne 56, 404. Πρβλ. καὶ Migne 3, 513. Τὸ ὅλον χωρίον ἔχει ὡς ἑξῆς: «Τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ κεφαλῆς τίθεται, ἵνα μάθῃ ὁ χειροτονούμενος ὅτι τὴν ἀληθινὴν τοῦ Εὐαγγελίου τιὰραν λαμβάνει· καὶ ἵνα μάθῃ ὅτι, εἰ καὶ πάντων ἐστὶ κεφαλὴ, ἀλλ' ὑπὸ τούτους κραττεῖ τοὺς νόμους, πάντων κρατῶν καὶ τῷ νόμῳ κρατούμενος, πάντων νομοθετῶν καὶ ὑπὸ νόμου νομοθετούμενος... Τὸ τοίνυν ἔχειν τὸν ἀρχιερεὰ τὸ Εὐαγγέλιον, σημειῖόν ἐστι τοῦ ὑπ' ἐξουσίαν εἶναι».

4. Η, IV, 6.

5. P. de Puniet ἐνθ' ἀν. στ. 2592.

6. Χρυσοστόμου ἔκδοσις Montfaucon tom. XIIIa σελ. 63.

τοῦ περὶ ἐκκλ. ἱεραρχίας, καταριθμοῦντος αὐτὴν μεταξὺ τῶν τελετῶν τῶν διακρινοῦσῶν τὴν χειροτονίαν τοῦ ἐπισκόπου.

Κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψει ἡμῶν κώδικας ὁ χειροτονῶν ἀρχιερεὺς «ἀναπτύσσει τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἐπιτίθησι τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ τραχήλῳ τοῦ χειροτονουμένου *συνεφαπτομένων τῶν ἄλλων ἀρχιερέων*». Ἡ τοιαύτη ἔκτασις τῶν χειρῶν τῶν συμπαρισταμένων ἀρχιερέων ἔχει μᾶλλον τὴν ἔννοιαν τῆς συγκαταθέσεως αὐτῶν πρὸς χειροτονίαν, καθ' ἃ ἤδη ἐσημειώσαμεν ἀνωτέρω, καὶ καθ' ἃ διασαφηνίζουσιν αἱ μνημονευθεῖσαι μαρτυρίαι τῆς Αἴγυπτ. Διατάξεως καὶ τοῦ Testamenti Domini. Πράγματι ἐκεῖ μετὰ τὴν πρώτην χειροθεσίαν, τὴν πρὸς δῆλωσιν τῆς συγκαταθέσεως τῶν παρόντων ἀρχιερέων, εἰς ἐπίσκοπος, ἐκλεγόμενος ὑπὸ τῶν παρισταμένων συναδέλφων αὐτοῦ, προβαίνει εἰς τὴν χειροτονίαν ἐπιθέτων τὰς χεῖρας καὶ δεόμενος ἐξ ὀνόματος πάντων¹. Τοῦτ' αὐτὸ συνάγεται καὶ ἐκ τῶν κανόνων τοῦ Ἰππολύτου. Παρὰ τοῖς Σύροις ἄλλως τε ἄχρι τοῦ νῦν μόνος ὁ χειροτονῶν—καὶ οὗτος εἶνε ὁ πατριάρχης—ἐπιθέτει τὰς χεῖρας². Κατὰ τὰς Ἀποστολικὰς Διαταγὰς ἐξ ἄλλου εἶνε ἀρκετὸν δύο ἐπίσκοποι νὰ λαμβάνωσι μέρος εἰς τὴν χειροτονίαν ἐπισκόπου, ἐν ἐσχάτῃ δ' ἀνάγκῃ ἀρκεῖ καὶ εἷς³. Ἐχομεν δὲ περιπτώσεις ἐν τῇ Ἀνατολῇ χειροτονιῶν ἐπισκόπων διενεργηθειῶν ὑπὸ ἑνὸς καὶ μόνου καὶ ἀναγνωρισθειῶν εἶτα ὡς ἐγκύρων⁴. Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑπ' ὄψει ἡμῶν κωδικῶν ὑπεμφαίνεται, ὅτι ὁ τελῶν τὴν χειροτονίαν εἶνε εἷς. Διότι εὐθύς μετὰ τὴν φράσιν «*συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἄλλων ἀρχιερέων*» ἐπακολουθεῖ «*εἶτα ποιεῖ σταυροὺς γ', ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ. Καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα εὐχεται...*» Ἡ ἐπίθεσις λοιπὸν τῆς χειρός, ἢ συνοδευομένη ὑπὸ τῆς καθιερωτικῆς εὐχῆς, διακρίνεται σαφῶς τῆς τοῦ εὐαγγελίου ἐπαφῆς, ἣν ποιοῦνται οἱ συμπαριστάμενοι ἀρχιερεῖς. Ἄλλως τε καὶ ἐν τοῖς ἐπακολουθοῦσιν εἰρηνικοῖς, ἅτινα λεπτῇ τῇ φωνῇ εἰς τῶν συγχειροτονούντων ἀρχιερέων ἀπαγγέλλει, ὑπάρχει ἡ αἴτησις «*ὑπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου... καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ*». Καὶ ἐν τῷ τέλει ἐπισυνάπτονται αἱ διατάξεις: «*Εἶτα τὸν χειροτονηθέντα ἀσπάζεται αὐτὸς τε ὁ χειροτονήσας καὶ οἱ λοιποὶ ἐπίσκοποι.... Αὐτὸς καὶ τῷ χειροτονήσαντι καὶ τοῖς λοιποῖς ἐπίσκοποις μεταδίδωσι*».

¹ Ὡς πρὸς τὴν διάταξιν «*ἔχων ἐπικειμένην αὐτῷ τὴν χεῖρα*», δέον νὰ

1. De Puniet ἐνθ' ἀνωτ. στήλ. 2589.

2. Αὐτοῦθ. 2592.

3. Η 27 ἔκδοσις Funk τόμ. II σελ. 98.

4. Οὕτω ὁ Σιδήριος ἐχειροτονήθη ἐπίσκοπος Παλαιβίσιος ὑφ' ἑνὸς ἐπισκόπου, τοῦ Φίλωνος, ὁ Μ. Ἀθανάσιος δὲ προῦβίβασεν αὐτὸν ὕστερον εἰς τὴν μητρόπολιν Πτολεμαίδος (Συνεσίου ἐπιστ. ξβ). Ἰσαύτως καὶ ὁ ὑπὸ μόνου τοῦ Παυλίνου χειροτονηθεὶς διάδοχος αὐτοῦ ἐν Ἀντιοχείᾳ Εὐάργιος ἀνεγνωρίσθη τοιοῦτος (Θεοδώρ. Ἐκκλ. Ἰστ. Ε, 23).

σημειωθῆ, ὅτι εἰς τὴν μνημονευθεῖσαν μικρογραφίαν τοῦ ὑπ' ἀριθ. 510 ἑλλην. χειρογράφου τῶν Παρισίων, τὴν ἀναπαριστῶσαν τὴν χειροτονίαν Γρηγορίου τοῦ Ναζιανζηνοῦ¹ ἡ δεξιὰ χεὶρ τοῦ χειροτονοῦντος ἔχει ἐπιτεθῆ ἐπὶ τοῦ χειροτονομένου, καθ' ὃν χρόνον ἡ ἀριστερὰ ἔχει ἀναταθῆ εἰς σχῆμα προσευχῆς. Ἡ τοιαύτη στάσις τοῦ χειροτονοῦντος καθορίζεται καὶ ἐν τῷ Νεστοριανικῷ Τυπικῷ («ὁ προεστὼς λέγει [τὴν εὐχὴν τῆς χειροτονίας] ἐπιθέτων τὴν δεξιὰν χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονομένου καὶ ἐκτείνων τὴν ἀριστερὰν κατὰ τὸ ἔθος τῆς προσευχῆς»)².

Ἡ ἐπίδοσις τῆς ποιμαντορικῆς ράβδου κατὰ τὸ Ἀλλατιανὸν γίνεται πρὸ τῆς χειροτονίας. Κατὰ τὸ ἔντυπον καὶ τὸ ἤδη κρατοῦν ἐν τῷ οἴκ. πατριαρχεῖω ἔθιμον ἢ τε ποιμαντορικὴ ράβδος καὶ ἡ μίτρα παραδίδονται εἰς τὸν νεοχειροτόνητον κατὰ τὸ πέρασ τῆς θείας λειτουργίας καὶ οὐχὶ εὐθὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν μετὰ τοῦ ὁμοφορίου, ὡς γίνεται παρ' ἡμῖν. Δεδομένου ὅτι ἡ μὲν μίτρα κατὰ χρόνους πολλῶ μεταγενεστέρους ἐδόθη εἰς πάντας τοὺς ἐπισκόπους, καθάπερ καὶ ὁ σάκκος, ἐξηγεῖται, πῶς εἰς πάντας τοὺς κώδικας μόνον περὶ ὁμοφορίου, ἐπιδιδόμενου μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰς τὸν νεωστὶ χειροτονηθέντα, γίνεται λόγος. Δεδομένου δ' ὡσαύτως, ὅτι παλαιότερον διεκρίνετο σαφῶς τῆς χειροτονίας ὡς ἰδία τελετὴ ὁ ἐνθρονισμός, δικαιολογεῖται ἔτι μᾶλλον ἢ ἐν τέλει τῆς λειτουργίας ἐπίδοσις τῆς ποιμαντορικῆς ράβδου καὶ ἐπίθεσις τῆς μίτρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, μεθ' ἣν ἐπακολουθεῖ ἡ ἀπὸ τοῦ ἕξω θρόνου διανομὴ τοῦ ἀντιδώρου ὑπ' αὐτοῦ, πλήρως οὕτω ἀναπληρουμένης τῆς ἰδίας τελετῆς τοῦ ἐνθρονισμοῦ, παραλειπομένης ἤδη.

Ὡς πρὸς τὸ προβάδισμα καὶ ἐν γένει τὸ πρωτεῖον, ὅπερ παρέχεται εὐθὺς μετὰ τὴν χειροτονίαν εἰς τὸν νεοχειροτόνητον διαφωνοῦσιν οἱ κώδικες πρὸς τὴν κρατοῦσαν ἤδη πραῖξιν, ὑπὲρ ἧς μαρτυρεῖ καὶ Συμεὼν ὁ Θεσσαλονίκης³. Κατὰ τοὺς κώδικας τ. ἔ. ὁ χειροτονηθεὶς καθέζεται πρῶτος εἰς

1. Πρβλ. καὶ De Puniet ἐνθ' ἀν. στήλη 2592, πίνακας 3218 καὶ 3219.

2. Dezingen ἐνθ' ἀν. II σελ. 242.

3. Κατὰ Συμεὼν τὸν Θεσσαλονίκης μετὰ τὴν χειροτονίαν «τοῦ ἱεράρχου» τοῦ τελέσαντος τὴν χειροτονίαν «ἀσπασαμένου τὴν ἱερὰν τράπεζαν καὶ εἰς τὸ σὺν-θρονον ἀνελθόντος... καὶ ὁ χειροτονηθεὶς αὐτὴν ἀσπασάμενος ἀνέρχεται καὶ ἐκ δεξιῶν ἵσταται τοῦ πρώτου ἀρχιερέως, ὡς τὴν πρώτην τάξιν ἔχων παρὰ τοὺς ἄλλους τότε ἐπισκόπους... καὶ τῆς φήμης τῶν βασιλέων καὶ τοῦ πρώτου ἀρχιερέως γινομένης, ἵσταται μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων ὑπὸ χεῖρα ὧν καὶ αὐτός» καὶ «ἐν τῷ μέλλειν ἀναγινώσκεισθαι τὰ ἀποστολικά ρήματα ἀπελθὼν λαμβάνει εὐλογίαν ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου, ὡς ἂν εἰρήνην δῶ τῷ ἀναγινώσκοντι... Καὶ οὐκ ἔξεστιν αὐτῷ τοῦτο πράττειν ἄνευ γνώμης τοῦ γνησίου ἀρχιερέως καὶ ἐν τῇ αὐτοῦ ἐκκλησίᾳ καὶ ταῦτα αὐτοῦ παρόντος καὶ πρώτου ὄντος καὶ ἀρχιποίμενος. Λαμβάνει τοίνυν δι' εὐλογίας τὴν ἐνδοσιν· καὶ ἀναγνοσθέντος τοῦ ἀποστόλου εἰρηνεύει τὸν ἀναγνόντα, τὰ δευτερεῖα φέρων τοῦ Ἀρχιεπισκόπου» (ἐνθ' ἀνωτ. κερ. ΣΙΓ—ΣΙΑ. Migne 155, 425-428).

τὸ σύνθρονον, αὐτὸς εἰρηγεύων εἰς τὸν ἀπόστολον· καὶ πρῶτος τῶν ἄλλων μεταλαμβάνει καὶ τῷ χειροτονήσαντι καὶ τοῖς λοιποῖς αὐτὸς μεταδίδωσι. Κατὰ τὴν σήμερον προᾶξιν προπορεύεται μὲν καὶ προτιμᾶται τῶν λοιπῶν συλλειτουργῶν ἀρχιερέων, οὐχὶ ὅμως καὶ τοῦ χειροτονήσαντος. Ἡ προᾶξις αὕτη ἐκρατήσε, καθ' ἃ ἐξηγεῖ Συμέων ὁ Θεσσαλονίκης, διότι ὁ χειροτονῶν συνήθως εἶνε ὁ πρόεδρος τῆς ἐκκλησίας καὶ ὁ Πρῶτος (Πατριάρχης ἢ Ἀρχιεπίσκοπος), ὁ χειροτονούμενος δὲ δὲν πρόκειται νὰ καταλάβῃ θέσιν ἰσότιμον πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ ἐντάσσεται εἰς τοὺς μητροπολίτας ἢ ἐπισκόπους, τοὺς ὑπὸ τὸν Πρῶτον τελοῦντας.

Τέλος ἐν σχέσει πρὸς τὰς διαφορὰς, τὰς ὁποίας ἄλλα κατὰ τὴν Ἀνατολὴν τυπικὰ παρουσιάζουσι πρὸς τὸ Βυζαντινὸν τυπικὸν χειροτονίας ἐπισκόπου, δυνάμεθα νὰ συμειώσωμεν πρῶτον μὲν ὅτι παρὰ τοῖς κόπταις τῆς Αἰγύπτου ὑπάρχουσι δύο διακεκριμέναι ἅπ' ἀλλήλων τάξεις χειροτονιῶν, μία τάξις χειροτονίας ἐπισκόπου, καὶ ἑτέρα τάξις χειροτονίας πατριάρχου¹.

1. Renaudot, *Liturgiarum orientalium collectio*, Paris 1716 τομ. I σελ. 441 καὶ ἐφεξῆς. Dezingen ἐνθ. ἀνωτ. τόμ. II σελ. 18—68. Τὸ ὅτι παρὰ τοῖς Κόπταις τῆς Αἰγύπτου διεμορφώθη ἰδίᾳ τάξις ἐπὶ χειροτονία πατριάρχου—εἰ καὶ ὁ εἰς πατριάρχην χειροτονούμενος προέρχεται ἐκ τῆς τάξεως τῶν πρεσβυτέρων—συνδυαζόμενον πρὸς τὸ γεγονός, ὅτι ἐν τῇ παλαιᾷ Αἰγυπτιακῇ διατάξει ἦτις κατὰ τοὺς Connolly καὶ Schwartz προέρχεται ἐκ τῆς Ἀποστολικῆς Παράδοσεως τοῦ Ἰσπολύτου, κυρίως μόνον εὐχὴ χειροτονίας ἐπισκόπου εὔρηται—τῆς εὐχῆς ἐπὶ χειροτονία πρεσβυτέρου οὐσης τῆς αὐτῆς πρὸς τὴν ἐπὶ χειροτονία ἐπισκόπου—παρέχει ἴσως τὴν λύσιν τοῦ ἐκ μαρτυριῶν τινῶν, ὧν ἡ τοῦ Ἰερωνύμου τυγχάνει ἡ παλαιότερα, προκύψαντος ζητήματος περὶ τῆς ὑπὸ τῶν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ πρεσβυτέρων χειροτονίας τοῦ ἐξ αὐτῶν προερχομένου καὶ ὑπὸ τούτων ἐκλεγομένου πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κατὰ καθεστῶς κρατήσαν μέχρι τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξάνδρου, προκατόχου τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ὁ Ἰερώνυμος τ.ε. εἰς τὴν 46 ἐπιστολὴν αὐτοῦ πρὸς τὸν Εὐάγγελον (Migne P. L. τόμ. 22 στήλ. 1194) γράφει, ὅτι ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἀπὸ τοῦ Εὐαγγελιστοῦ Μάρκου μέχρι τῶν ἐπισκόπων Ἡρακλᾶ καὶ Διονυσίου οἱ πρεσβύτεροι πάντοτε ἐξ ἑαυτῶν ἐκλεγέντα καὶ εἰς ὑψηλότερον βαθμὸν ἐγκαθιδρυόμενον ἐπίσκοπον ὀνόμαζον, ὃν τρόπον ὁ στρατὸς τὸν αὐτοκράτορα ποιεῖ καὶ οἱ διάκονοι ἐκλέγουσιν ἐξ ἑαυτῶν ὃν θὰ ἐγνώριζον σπουδαῖον καὶ ἀρχιδιάκονον τοῦτον καλοῦσιν. Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Ἰερωνύμου θὰ ἦτο ἄνευ σημασίας τινός, ἀφοῦ ὀμιλεῖ μόνον περὶ ἐκλογῆς καὶ οὐχὶ περὶ χειροτονίας καὶ τοσοῦτω μᾶλλον ὅσο ὁ Ἰερώνυμος ἀντιτάσσει τὸ ἐν τῇ Ἀλεξανδρείᾳ παλαιὸν τοῦτο καθεστῶς εἰς καταπολέμησιν γελοίας τινός ἀξιώσεως διακόνων τινῶν τῆς Ρώμης ἐξισούντων ἑαυτοὺς πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ προβαλλόντων ὡς ἐπιχείρημα ὑπὲρ τῆς ἀξιώσεώς των ταύτης τὸ γεγονός, ὅτι ἐν Ρώμῃ ὁ ἐπίσκοπος ἐξέλεγε ἐπὶ τῇ μαρτυρίᾳ τῶν διακόνων. Ἀλλὰ τοῦτο, παρατηρεῖ ὁ Ἰερώνυμος, δὲν ἀποδεικνύει τίποτε, διότι θὰ ἠδύνατο ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτοῦ ἡ συνήθεια τῆς Ἀλεξανδρείας, ὅπου οἱ πρεσβύτεροι οὐ μόνον ὀνόμαζον τὸν μέλλοντα ἐπίσκοπον, ἀλλὰ καὶ ἐξέλεγον αὐτὸν ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν συλλόγου. Προδήλως λοιπὸν ὁ Ἰερώνυμος ὀμιλεῖ περὶ ἐκλογῆς καὶ ἀναδείξεως, οὐχὶ δὲ περὶ χειροτονίας, διότι δὲν ἦτο λόγος περὶ αὐτῆς.

Ἔπειτα δὲ ὅτι παρὰ τοῖς Σύροις, καθὼς καὶ παρὰ τοῖς Μαρωνίταις καὶ τῇ

Ἄλλ' εἰς τὴν ἀνωτέρω μαρτυρίαν τοῦ Ἱερωνύμου ὁ κατὰ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου αἰῶνος ἀκμάσας μελίτις πατριάρχης Ἀλεξανδρείας Εὐτύχιος εἰς τὰ ἐν λατινικῇ μεταφράσει σωζόμενα χρονικά αὐτοῦ προσθέτει καὶ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ μαρτυρίαν, καθ' ἣν ὁ εὐαγγελιστὴς Μάρκος μετὰ τοῦ Ἀννιανοῦ, ὃν ἐγκατέστησε πρῶτον πατριάρχην Ἀλεξανδρείας, ἐξέλεξε καὶ δώδεκα πρεσβυτέρους, οἵτινες ὅταν ἡ πατριαρχεῖα ἐχόρευεν, ἕνα ἐκ τῶν δώδεκα ἐξέλεγον, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὁποίου οἱ λοιποὶ ἔνδεκα ἐπέθετον τὰς χεῖρας καὶ πατριάρχην αὐτὸν ἐποίουν. Εἶτα ἄνδρα τινὰ ἐπιφανῆ ἐξέλεγον, ὃν μετ' ἑαυτῶν πρεσβύτερον ἐγκαθίστων εἰς ἀντικατάστασιν τοῦ εἰς τὴν πατριαρχεῖαν ἀναρρηθέντος. Τὸ καθεστὼς τοῦτο κατὰ τὸν Εὐτύχιον διήρκεσε μέχρι τοῦ Ἀλεξάνδρου, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν 318 πατέρων τῆς Α' Οἴκου, συνόδου καὶ ὅστις ὥρισεν, ἵνα εἰς τὸ ἐξῆς ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας χειροτονῆται ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων, ἐξ οἰασδήποτε χώρας καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς ἐκ τοῦ ὀμίλου τῶν δώδεκα πρεσβυτέρων λαμβανόμενος (Migne τόμ. 111, 982). Ἄλλ' ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ Εὐτυχίου παρουσιάζεται ἀναιρουμένη τοῦτο μὲν ὑπ' αὐτοῦ τοῦ Ἱερωνύμου βεβαιούντος ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἡρακλᾶ καὶ Διονυσίου τὸ ὑποτιθέμενον καθεστὼς τῆς ὑπὸ πρεσβυτέρων χειροτονίας τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας εἶχε καταργηθῆ, ἐνῶ ὁ Εὐτύχιος θεωρεῖ πρῶτον κανονικῶς χειροτονηθέντα ἐπίσκοπον Ἀλεξανδρείας τὸν διάδοχον τοῦ Ἀλεξάνδρου ἦτοι τὸν Ἀθανάσιον· τοῦτο δὲ ὑπὸ τῶν Acta sincera sancti Petri, τῶν ὁποίων ἡ γνησιότης παρουσιάζεται κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους ἀναγνωριζομένη, καὶ κατὰ τὰ ὁποῖα καὶ ὁ διάδοχος τοῦ Πέτρου, προκάτοχος δὲ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἀχιλλᾶς ἐνεθρονίσθη ὑπὸ τῶν ἐπισκόπων (Migne 18,455 καὶ ἐξῆς). Οὕτω τὸ κύρος τῆς μαρτυρίας τοῦ Εὐτυχίου μόλις τὸν δέκατον αἰῶνα (933—940) περὶ τῆς ἐλληνικῆς ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας γράφοντος, ἀραβὸς δὲ τὴν καταργῆσιν καὶ ἀγνοοῦντος ὡς φαίνεται τὴν ἐλληνικὴν κλονίζεται σοβαρῶς, ἄλλως τε ἐπὶ τοῦ Πέτρου ἐσημειώθη τὸ Μελιτιανὸν σχίσμα, καθ' ὃ ὁ Μελίτιος ἐπίσκοπος ὢν ἐχειροτόνει ἐπισκόπους κατὰ τὸν κρατήσαντα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τύπον καὶ ἐὰν ὁ Πέτρος εἶχε χειροτονηθῆ ὑπὸ πρεσβυτέρων, ὡς διατείνεται ὁ Εὐτύχιος, δὲν ἐξηγεῖται πῶς ὁ Μελίτιος δὲν ἐπεκαλέσθη τὸ γεγονός τοῦτο πρὸς μείωσιν τοῦ κύρους τοῦ πρὸς ὃν ἀντηγωνίζετο Πέτρον. Πρὸς τὰ ἀνωτέρω συνεδυάσθη καὶ ἐκ τῶν ἀποφθεγμάτων τῶν ἁγίων γερόντων τὸ περὶ τοῦ ἀββᾶ Ποιμένος ἱστορούμενον, ὅτι «ἤλθόν ποτέ τινες αἰρετικοὶ πρὸς αὐτὸν καὶ ἤρξαντο καταλαλεῖν τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας, ὡς ὅτι παρὰ πρεσβυτέρων ἔχει τὴν χειροτονίαν. Ὁ δὲ γέρων σιωπήσας ἐφώνησε τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ καὶ εἶπε· Παράθετε τὴν τράπεζαν καὶ ποιήσον αὐτοῖς φαγεῖν καὶ πέμψον αὐτοῖς μετ' εἰρήμης» (Migne 65, 341). Τέλος προσετέθη καὶ ἀπόσπασμα ἐκ συλλογῆς ἐπιστολῶν τοῦ Σευήρου Ἀντιοχείας, εἰς συριακῇ μεταφράσει περιωθεισῶν καὶ ἐν τῷ Βρετανικῷ μουσεῖῳ (Add. 12,181 καὶ Add. 14,600) ἀποκειμένων. Κατὰ τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο: «Ἦτο ὡσαύτως συνθήεια, καθ' ἣν ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως τῆς περιφήμου διὰ τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τῆς, τῆς πόλεως τῶν Ἀλεξανδρέων, ὠνομάζετο ἄλλοτε ὑπὸ τῶν ἱερέων. Βραδύτερον ὁμως καὶ σύμφωνα πρὸς τὸν κανόνα ὅστις ἴσχυσε πανταχοῦ, ἡ ἐπίσκοπος ἐγκαθίδρυσαι τοῦ ἐπισκόπου των συνετελεῖτο διὰ χειρῶν τῶν ἐπισκόπων καὶ οὐδεὶς περιφρονεῖ τοὺς αὐστηροτέρους κανόνας, οἵτινες ἐπεκράτησαν εἰς τὰς ἁγίας ἐκκλησίας, οὐδὲ ἀνατρέχει εἰς πράξεις ἀρχαίας, αἵτινες ἀντικατεστάθησαν διὰ διατάξεων σαφεστέρων, ἀκριβεστέρων, ἐπιδοκιμασθεισῶν καὶ πνευματικῶν». Ἐκ τῶν μαρτυριῶν τούτων ἡ ἐκ τῶν ἀποφθεγμάτων τοῦ Ποιμένος ἄτε ζήσαντος περὶ τὸ τέλος τοῦ Α' αἰῶνος καὶ

Ἰακωβιτικῆ ἐκκλησίᾳ, ἡ χειροτονία τοῦ ἐπισκόπου γίνεται μετὰ τὸν καθαρ-
 γασμὸν τῶν δώρων, κατὰ τὴν ὥραν τῆς θείας κοινωνίας. Τότε ὁ χειροτο-
 δεξαμένου ἐν ἔτει 375 τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Ρουφίνου, ἀνάγεται εἰς χρόνους, καθ'
 οὓς ἐπατριάρχευεν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ὁ ἀναντιλέκτως ὑπὸ συνόδου ἐπισκόπων κατα-
 σταθεὶς καὶ χειροτονηθεὶς Ἀθανάσιος καὶ συνεπῶς τὸ μνημονευθὲν κείμενον περι-
 λαμβάνει μίαν ἐκ τῶν πολυαριθμῶν συκοφαντιῶν, τῶν ὑπὸ αἰρετικῶν ἐπινοηθει-
 σῶν πρὸς στιγματισμὸν τοῦ μεγάλου τῆς πίστεως ἀθλήτου. Ἀπομένει οὕτω ἡ
 μαρτυρία τοῦ Σευήρου Ἀντιοχείας, ἥτις ἀναντιλέκτως παρουσιάζεται ἐγκυροτέρα
 πασῶν τῶν λοιπῶν, καθ' ὅσον οὗτος ἔγραψε ταύτην ἐν Αἰγύπτῳ κατὰ τὸν χρόνον
 τῆς ἐκεῖ ἐξορίας του (518—538), πάντως ὅμως ἐν ἐποχῇ, χωριζομένη διὰ δύο καὶ
 ἡμίσεος αἰῶνων ἀπὸ τοῦ Ἡρακλᾶ καὶ τοῦ Διονυσίου (235—265), ἐπὶ τῶν ὁποίων
 κατὰ τὸν Ἰερώνυμον ἐγένετο ἡ μεταβολὴ τοῦ καθεστῶτος τοῦ εἰς τὴν κατάστα-
 σιν τοῦ ἐπισκόπου Ἀλεξανδρείας ἀναφερομένου.

Ὡς ἀντίρροπον ἐν τούτοις ἰσχυρὸν παρουσιάζεται τὸ γεγονός, ὅτι τόσον
 Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς, ὅσον καὶ ὁ Ὀριγένης διακρίνουσι σαφῶς τοὺς τρεῖς
 βαθμοὺς τῆς ἱερωσύνης (Περβλ. Στρωματ. VI 13 καὶ Ὀριγένους in Num. homilia
 XXII καὶ κατὰ Κέλσου VIII 75 καὶ ἀλλαχοῦ). Δεδομένου δ' ὅτι ὁ Ὀριγένης κα-
 τεδιώχθη σφοδρῶς ὑπὸ τοῦ Δημητρίου προκατόχου τοῦ Ἡρακλᾶ, ἥτοι ὑπὸ ἐπι-
 σκόπου ὑποτιθεμένου ὅτι ἐχειροτονήθη ὑπὸ πρεσβυτέρων, δὲν ἐξηγεῖται, πῶς ὁ
 συχναὶς λαμβάνων ἀφορμὴν νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν θλίψιν του καὶ τὰ παράπονά του
 διὰ τὴν εἰς βάρος αὐτοῦ ἀδικίαν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐπισκόπων, ἀπέφυγε νὰ ὀμι-
 λήσῃ περὶ τῆς ἀνωμάλου καταστάσεως τοῦ Δημητρίου, οὐδ' ὅταν οὗτος ἐξήτει
 λόγον παρὰ τῶν ἐν Παλαιστίνῃ ἐπισκόπων, τῶν κανονικῶς χειροτονηθέντων,
 διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ τὰς τιμὰς ὧν ἠξίωσαν τὸν παρ' αὐτοῦ ἐκδιωχθέντα καὶ
 καθαιρεθέντα.

Τὸ σύνολον ὅμως τῶν ἀνωτέρω μαρτυριῶν, ὅσονδήποτε καὶ ἂν κλονισθῇ τὸ
 κῦρος ἢ ἡ ἔννοια τοῦ περιεχομένου αὐτῶν, ἀποδεικνύει, ὅτι ἂν μὴ ἐπὶ τῶν ἡμε-
 ρῶν τοῦ Εὐσεβίου, τοῦ καταγράφοντος μὲν τὰ ὀνόματα τῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τῶν
 ἡμερῶν αὐτοῦ πατριαρχευσάντων ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, σιγῶντος ὅμως περὶ τοῦ ὑπὸ
 μεταγενεστέρων μαρτυρουμένου καθεστῶτος τούτου, πάντες ὅμως ἀπὸ τοῦ Ε'.
 αἰῶνος καὶ ἐξῆς ἔχει ἦδη σχηματισθῇ παράδοσις τις κυκλοφοροῦσα καὶ τὰ κατὰ
 τὸ ὑποτιθέμενον τοῦτο καθεστῶς ἐκδέτουσα. Ποία ἐξηγήσις θὰ ἐδίδοτο εἰς τοῦτο;

Ἐκ τῶν ἀρχαίων λειτουργικῶν κειμένων τῆς Αἰγύπτου εἶνε δεδομένον, ὅτι
 ἐν τῇ Αἰγυπτιακῇ Διατάξει ὑπάρχει κυρίως μόνον εὐχὴ χειροτονίας ἐπισκόπου.
 Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι πρὶν ἢ ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλεξανδρείας πλη-
 θυνθῇ καὶ καταστῇ κέντρον μητροπολιτικόν, ἐξ οὗ νὰ ἐξαρτῶνται καὶ ἄλλαι ἐπι-
 σκοπαί, ὡς ἤρχισε τοῦτο νὰ γίνεται ἀπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Δημητρίου, οἱ εἰς τὴν
 Ἀλεξανδρείαν ἐγκαθιδρυμένοι δώδεκα πρεσβύτεροι ἔχοντες χειροτονίαν ἐπισκόπου
 ἦσαν ἐγκαθιδρυμένοι ἐν ταῖς ἐνορίαις αὐτῶν ὡς χωρεπίσκοποι. Ἡ Ἀλεξανδρεία
 τότε πρεσβυτέρους, εἰς τὸν δεύτερον βαθμὸν τῆς ἱερωσύνης χειροτονημένους, δὲν
 εἶχεν. Ἐντεῦθεν καὶ τάξις ἐπὶ χειροτονία πρεσβυτέρου δὲν εἶχεν εἰσέτι καθο-
 ρισθῇ. Ἡ δ' ἐν τῇ Αἰθιοπικῇ μεταφράσει τῆς Ἀποστολικῆς Παραδόσεως εὐχὴ
 χειροτονίας πρεσβυτέρου, κατὰ τὸ πρῶτον αὐτῆς μέρος ταυτιζομένη πρὸς τὴν τοῦ
 ἐπισκόπου, ἀνάγεται εἰς τὸν Δ'. αἰῶνα. Οἱ ἔνδεκα δὲ πρεσβύτεροι—χωρεπίσκοποι,
 ἐπιτιθέντες τὰς χεῖρας ἐπὶ τοῦ ὑπ' αὐτῶν ἐκλεγέντος καὶ εἰς ἀρχιεπίσκοπον ἀνα-
 βιβαζομένου τέως συναδέλφου των, καθιέρουν τοῦτον καὶ πάλιν ὡς ἐπίσκοποι
 καὶ οὐχὶ ὡς πρεσβύτεροι. Ἐντεῦθεν προήλθεν ἐξ ἑνὸς μὲν ἢ παρὰ τοῖς Κόπταις

νῶν ἐκτείνει πρῶτον τὰς χεῖρας ἐπὶ τῶν καθηγιασμένων εἰδῶν καὶ εἶτα στρεφόμενος πρὸς τὸν χειροτονούμενον ἐπιθέτει τὰς χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ὑψῶν καὶ ταπεινῶν ταύτας τρεῖς¹. Κατὰ παλαιὸν δέ τι χειρόγραφον τῆς Φλωρεντίας «ὁ ἐπίσκοπος δανεῖζεται ἐκ τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Τοῦ Χριστοῦ παρόντος τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἵπταται καὶ ἐκχέει τὰς δωρεὰς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ ἀρχιερεὺς ἀνασείει τὰς χεῖρας αὐτοῦ ἐπιθέτων αὐτάς»².

¹Ὡς πρὸς τὴν προχέρισιν ἡγουμένου ἀξιοσημείωτος ἡ διάταξις τοῦ Q, καθ' ἣν γίνεται αὕτη «παρόντων καὶ τῶν ἐκλεξαμένων αὐτὸν μοναχῶν».

σήμερον ἐν ἰσχυρῇ ἰδίᾳ τάξει ἐπὶ χειροτονία πατριάρχου διαφέρουσα τῆς τοῦ ἐπισκόπου, ἐξ ἑτέρου δὲ ἢ ἐν ταῖς ἀνωτέροις μαρτυρίαις παρεξήγησις, ὅτι κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας ἐχειροτονεῖτο ὑπὸ πρεσβυτέρων.

1. Dezinger μν. ἔργ. τομ. II σελ. 97, 196.

2. Αὐτόθι τομ. I σελ. 188-189 καὶ τομ. II σελ. 90.

**δ Λ Χ Ε ρ ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΥ
δ Λ Ε ΚΑΙ ΨΑΛΤΟΥ**

Ξ δ Λ Χ υ ρ α (ρ) Προσαγόμενος τῷ ἀρχιερεὶ ὁ τοιοῦτος (εἰ μὲν κοσμηκός ἐστι μετὰ ἱματίου ἀσκεπής, εἰ δὲ μοναχός μετὰ μανδύου ρ υ **δ ρ α** c), σφραγίζεται τρίτον τὴν κεφαλὴν (παρὰ τοῦ ἀρχιερέως **δ α ρ**) καὶ κείρεται παρ' αὐτοῦ σταυροειδῶς λέγοντος·

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπιφωνούντων καθ' ἑκάστην ἐπίκλησιν τῶν συμπαρόντων τὸ Ἄμην. Ἐἶτα τέλειον ὑπό τινας εἰς κληρικῶν κείρεται σχῆμα. Καὶ οὕτω πάλιν τῷ ἀρχιερεὶ προσάγεται. Καὶ αὐτὸς λαμβάνων φαινόλην ἐνδιδύσκει αὐτὸν (εἶπερ οὐκ ἔνι μοναχός ρ c υ). Καὶ τρίτον τὴν τούτου κεφαλὴν σφραγίζων ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὴν χεῖρα (τοῦ διακόνου λέγοντος Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν ὁ ἀρχιερεὺς c ρ) καὶ εὐχεται οὕτως·

Α Εὐχὴ

Κύριε, ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ, ἔκλεξαι τὸν δοῦλόν σου τοῦτον καὶ ἁγιάσον αὐτόν· καὶ δὸς αὐτῷ μετὰ πάσης σοφίας καὶ συνέσεως τῶν θείων σου λογίων τὴν μελέτην καὶ ἀνάγνωσιν ποιῆσθαι, διαφυλάττων αὐτόν ἐν ἀμέμπτῳ πολιτείᾳ. Ἐλέει καὶ οἰκτιρμοῖς καὶ φιλανθρωπῶν τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, μεθ' οὗ εὐλογητὸς εἶ, σὺν τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

*Α' Παραλ. ιζ' 24, Ὡσ. ιβ' 5
Ἀμώς γ' 13,
Κολοσ. α' 9.*

Α Χ Ξ α υ ρ (B.)

Καὶ μετὰ τὸ Ἄμην τῷ μὲν ἀναγνώστη δίδοται βιβλίον ἀποστολικόν, καὶ ὀλίγον ἀναγινώσκων λαμβάνει παρὰ τοῦ ἀρχιερέως εἰρήνην· τῷ δὲ ψάλτῃ ψαλτήριον καὶ λέγει προκείμενον.

Χ υ α ρ ρ Εἰ δέ εἰσι καὶ πλείονες οἱ χειροτονούμενοι ἀναγνώσται χειροτονοῦνται ὁμοῦ καὶ λέγεται καὶ ἡ εὐχὴ πληθυντικῶς,

Χ α ρ Ἰστέον δέ, ὅτι, ὅτε οὐκ ἔστι λειτουργός, ποιεῖ ὁ ἀρχιερεὺς Εὐλογητόν καὶ λέγεται τὸ Βασιλεῦ οὐράνιε, Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν, ἀπολυτικιον τῆς ἡμέρας καὶ ἡ ἀκολουθία, ὡς ἐγράφη.

Ὅπως γίνεται ἡ χειροτονία τῶν ἀναγνοστών c, ὁ I Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονία ἀναγνώστου. λέγοντος Κείρεται ὁ δοῦλος τῆς κορυφῆς τὴν λεγομένην παπαλίθρα. Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς... υ ἐπίκλησιν τῶν συμπαρόντων τὸ Ἄμην υ φαιλόλιον α φαίλιον Λ φαινόλιον c ρ φενόλιον ρ Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐκλεξαι I ἁγιάσον αὐτόν καὶ καταξίωσον μετὰ πάσης X I υ ρ c ἁγιάσον αὐτόν μετὰ πάσης α ι τῶν θείων λογίων τὴν I καὶ καταξίωσον αὐτόν μετὰ Λ καὶ τὴν ἀνάγνωσιν X Λ Ξ ρ c ρ τὴν ἀναγν. καὶ μελέτην I. Ἐκφών. Ἐλέει Λ υ ρ c

Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν τῷ μὲν ἀναγνώστη υ α ρ c ρ δ δίδοται τὸ βιβλίον τοῦ ἀποστόλου X εἰρήνην εἰ δέ εἰσι... ρ εἰ δὲ ψάλτης ἐστί, λέγει ἀπὸ τοῦ (τὸ τοῦ α) ψαλτήριου προκείμενον δ α c υ ρ Εἰ δὲ καὶ εἰσι e

*Ἰστέον δὲ ὅτι οὐκ ἔστι λειτουργία O δ.
Ψάλλονται τὸ Βασιλεῦ... ρ ψάλλεται τὸ Βασιλεῦ δ.*

O B. «Μετὰ τὸ καθῆναι τὸν ἔχοντα προχειρισθῆναι εἰς ἀναγνώστην καὶ ψάλτην, προσάγεται τῷ χειροτονοῦντι ἐπισκόπῳ· καὶ ἐπιτιθεὶς τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, σφραγίζων αὐτόν ἐπεύχεται οὕτω : ... Παρομοίως καὶ ὁ Σ'

ΞΛΧαδ

ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΥΠΟΔΙΑΚΟΝΟΥ

Κρυπτοφ. Λ Χ Ξ Τοῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου πρὸ τῆς ἀγίας Τραπέζης, ὅτε μέλλουσιν εἰσοδεύειν, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλον φορῶν φαινόλην (*Κρυπτ.* Λ Χ α υ ρ ρ τ) καὶ κελεύει ὁ ἀρχιερεὺς ἀποδύσασθαι τοῦτον τὸ φαινόλιον (ἢ τὸ μανδύον ρ α ς υ δ) καὶ ἐνδύσασθαι στιχάριον καὶ ζώσασθαι, κομισθῆναι τε καὶ χερνιβόξεστον (χερνιβόξυστον τ) καὶ μανδήλιον. Εἶτα σφραγίζων τρίς τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν καὶ ἐπιτιθεὶς (ἐπιθεὶς δ) αὐτοῦ τὴν χεῖρα εὐχεται οὕτως :

δ Χ α (c) Ὁ διάκονος, εἰ ἔστι, Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν

ρ Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς εὐχεται οὕτως :

Λ Εὐχή.

*Ψαλμ. ζ' 1 καὶ
ἀλ. Α' Κοριν.
ιβ' 11,9*

Κύριε, ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ διὰ τοῦ ἐνδὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ἁγίου Πνεύματος διαιρῶν ἐκάστω, ὧν ἐξελέξω, τὰ χαρίσματα ὁτάγματα διάφορα τῇ ἐκκλησίᾳ σου δωρησάμενος καὶ βαθμοὺς λειτουργίας καταστησάμενος ἐν αὐτῇ πρὸς ὑπηρεσίαν τῶν ἁγίων σου καὶ ἀχράντων μυστηρίων ὁ τῇ

Α' Τιμοθ. γ' 13

Ὅπως γίνεται ἡ τῶν ὑποδιακόνων χειροτονία ς ρ. Τοῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου (πρὸ τῆς ἀγ. Τραπέζης τῆς ἐν τῷ διακονικῷ ἢ καὶ Ξ) πρὸ τῶν μεγάλων τοῦ ναοῦ πυλῶν, ὅτε μέλλει εἰσοδεύειν.. Λ Ξ Κρυπτοφ. Βησο, φαιλώνην Λ

Προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ (ὁ τοιοῦτος α) ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι ὑποδιάκονος, εἰ μὲν κοσμικός ἐστι μετὰ φαιλώνιον, εἰ δὲ μοναχὸς μετὰ μανδύον α τ (υ ς ρ).

Προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ ὁ ἀναγνώστης ς ς ἀποδύσασθαι τοῦτον τὸ φαιλώνιον..α

Ἰοῖόν, ὅτι πρὸ τῆς λειτουργίας γίνονται ταῦτα, ὅτε προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἱσταται εἰς τὸ ἔξω θρονίον τῷ νάρθηκος ἐκεῖ ὅπου ἀλλάσσει τοῦ λειτουργῆσαι α τ

Τοῦ ἀρχιερέως καθεζομένου ἐπὶ τῆς ὀρθαῆς πύλης πρὸ τοῦ ἀρξασθαι τῆς λειτουργίας προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι ὑποδιάκονος εἰ μὲν κοσμικός ἐστι μετὰ φαιλώνιον, ὁ δὲ μοναχὸς μετὰ μανδύον κελεύει δὲ ὁ ἀρχιερεὺς...δ καὶ τοῦ αὐτοῦ Πνεύματος υ ἐκάστω τὰ σὰ Λ τὰ σὰ χαρίσματα Χ Λ υ ρ ς. δὸς αὐτὸν ἀγαπᾶν α εὐφρ. οἴ.

Κατὰ τὸν C. «Τὸ προσώπον τοῦ χειροτονηθησομένου εἰς ὑποδιάκονον ἐνδεδυμένον τὸ στιχάριον, τὸ ὄραριον παρουσιάζεται ὑπὸ τῶν ὑποδιακόνων εἰς τὸν ἐπίσκοπον ὅστις σφραγίζει αὐτὸ διὰ τοῦ σταυροῦ ἐπιτιθεμένου ἐπ' αὐτοῦ καὶ τότε ὁ νέος ὑποδιάκονος ἀσπάζεται τὸν σταυρὸν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ ἐπισκόπου καὶ περιβάλλεται δι' αὐτοῦ (τοῦ ὄραριου) Ὁ ἐπίσκοπος σφραγίζει αὐτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρίς. Καὶ τότε ὁ ἀρχιδιάκονος λέγει· Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὁ ἐπίσκοπος θέτων τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου λέγει τὴν εὐχὴν

α' «Τάξις γινομένη ἐπὶ χειροτονία ὑποδιακόνου. Τοῦ ἀρχιερέως ἱσταμένου... (ὡς ἐν Λ Χ Ξ) φορῶν φαινόλιον καὶ βάλλει μετάνοιαν τῷ ἀρχιερεῖ λέγων· Κύριε, εὐλόγησον. Καὶ λέγει ὁ ἐπίσκοπος σφραγίζων αὐτόν ὁ Κύριος εὐλογῆσαι σε εἰς ὑποδιακόνου· τῆς ἀγίας τοῦ Θεοῦ ἐκκλησίας τῆσδε τοῦ τόπου ἢ πόλεως ἢ χωρίου

σῆ ἀρρητῶ προγνώσει ὀρίσας καὶ τοῦτον τὸν δούλόν σου ἄξιον εἶναι τοῦ ὑπηρετεῖν τῇ ἀγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ· αὐτός, δέσποτα ἀκατάγνωστον αὐτὸν ἐν πᾶσι διαφύλαξον καὶ δὸς αὐτῷ ἀγαπᾶν εὐπρέπειαν οἴκου σου, παρεστάναι ταῖς θύραις τοῦ ναοῦ τοῦ ἁγίου σου, ἀνάπτειν λύχνον σκηνώματος δόξης σου· καὶ φύτευσον αὐτὸν ἐν τῇ ἀγίᾳ σου ἐκκλησίᾳ ὡς ἐλαίαν κατὰ καρπὸν, καρποφοροῦντα καρπὸν δικαιοσύνης· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δούλόν σου ἐν καιρῷ τῆς παρουσίας σου τῆς τῶν εὐαρεστησάντων σοι ἀπολαῦσαι ἀμοιβῆς. Ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων Ἀμήν.

Τίτ. β' 8
 Ψαλμ. κς' 8
 Λευτ. ι' 8, ιη
 5. Β' Παραλ.
 κθ' 7 καὶ ἀλ.
 Ἐξοδ. λ' 8
 Ψαλμ. κς' 8,
 σθ' 16, να' 8
 Λουκ. η' 15,
 Ρωμ. ζ' 4,
 Ἰακ. γ' 18.

(r) **Ξ Λ Χ (α c υ ρ) (δ)** Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν δεχόμενος ὁ ἀρχιερεὺς τὸ μανδήλιον ἐπιτίθησι τῷ τοῦ χειροτονηθέντος ἀριστερῷ ὤμῳ. Καὶ κελεύει λαβεῖν τὸ χειροβόξεστον καὶ δοῦναι αὐτῷ νίψασθαι. Τοῦτο δὲ ποιῶν ὁ χειροτονηθεὶς ἐν τῷ νίπτεσθαι τὸν ἀρχιερέα λέγει τρίτον· Ὅσοι πιστοί. Καὶ οὕτως σφραγιζόμενος ἄπεισιν εἰς τοὺς ὑποδιακόνους.

κον σου, ἀνάπτειν **Ξ** αὐτὸν διαφύλαξον ἐν πᾶσι **υ ρ c** εὐαρεστησάντων σε **υ**
 τῆς τῶν εὐαρεστησάντων ἀπολαύσαντα **α r** ἀπολαύοντα ἀμοιβῆς **Χ υ c** εὐαρεσαι. σοι
 ἀπολαύσαντα **Λ Ξ** Ἐκφών. **Ξ Λ γ υ ρ c**
 ἐπιτίθησι τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ τοῦ χειροτονουμένου **α** τῷ τοῦ χειροτονηθ. ὤμῳ **Ξ**
 ἐπιτίθησι τῷ τοῦ χειροτονηθέντος ὤμῳ, ὁμοίως δὲ δίδωσιν αὐτῷ καὶ τὸ χειροβόξεστον,
 ὃ δὲ λαβῶν ἀσπάξεται τὴν χεῖρα αὐτοῦ καὶ δίδωσιν αὐτῷ νίψασθαι **Χ α r** ἀσπάξεται
 τὴν χεῖρα τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ βάλλει ὕδωρ εἰς χεῖρας τοῦ ἀρχιερέως λέγοντος τοῦ χειρο-
 τονουμένου τὸ Ὅσοι πιστοί γ'. Καὶ οὕτω λαμβάνων εὐλογίαν ἀπερχόμενος ἵσταται ἔμπρο-
 σθεν τῶν ἁγίων θυρῶν **γ ρ c υ**.

ἡ μονῆς ἢ κάστρου. εἶτα τίθησι τὸ ὠμοφόριον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ κελεύει πρῶτον ὁ ἀρχιερεὺς... (ἐπακολουθεῖ ἡ εὐχή).

Π^ς «... εἶτα ἀποδύει αὐτὸν τὸ φελώνιον καὶ ἐνδύει τὸ στιχάριον λέγοντος τοῦ ἀρχιερέως. Ἐνδύεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα στιχάριον τῆς ὑποδιακονίας εἰς τὸ ὄνομα Πατρὸς... Καὶ ζώννυται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ ἐν ἐτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς... Καὶ λαμβάνει ὁ ἀρχιερεὺς τὸ μανδήλιον καὶ ἐπιτίθησι τοῦ χειροτονηθέντος τῷ ἀριστερῷ ὤμῳ... Ὅσοι πιστοί. Καὶ κρατῶν ὁ ἀρχιερεὺς τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου λέγει οὕτως· Εὐλογητὸς Κύριος ἰδοὺ γέγονεν ὁ δούλος ὁ δεῖνα ὑποδιάκων τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...»

Ἐσαύτως καὶ ὁ α' μετὰ τὴν εὐχὴν «Ἐπειτα ἐνδύει αὐτῷ τὸ στιχάριον καὶ ζώσασθαι εὐλογοῦντος τοῦ ἀρχιερέως λέγει· Ἐνδύεται... στιχάριον ὑποδιακονίας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νῦν.

Ὁ α' μετὰ τὸ Ὅσοι πιστοί «Καὶ κρατῶν ὁ ἀρχιερεὺς τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ λέγει οὕτως· Εὐλογητὸς Κύριος, ἰδοὺ γέγονεν ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ τὰδε ὑποδιάκωνος

α γ Καί οὕτω λαμβάνων εὐλογίαν ἀπερχόμενος (ἵσταται **δ**) ἔμπροσθεν τῶν θείων θυρῶν καὶ λέγων (λέγει **ϕ**) τὸ Τρισάγιον, Παναγία Τριάς, Πάτερ ἡμῶν, τὸ Κύριε ἐλέησον, Πιστεύω εἰς ἕνα Θεόν, Ἄνες, ἄφες, καὶ εἴ τι ἄλλο δόξη αὐτῷ εἰπεῖν μυστικῶς. Κατὰ δὲ τὴν μεγάλην εἴσοδον, ὅταν θυμιᾷ ὁ διάκονος τὴν ἁγίαν τράπεζαν, πάλιν νίπτεται ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὸ λεκανίδιον, ὅπερ φέρει ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι. Εἰσοδεύει δὲ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν μεγάλην εἴσοδον, πάντων ἐξόπισθεν κρατῶν καὶ τὸ χερνιβόξεστον καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ μετὰ τὴν εἴσοδον εἰσέρχονται ὅλοι εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον, πλὴν αὐτὸς μένει ἔξω, ἕστως εἰς τὸν συνήθη τόπον.

γ υ α δ ρ ς Οὕτω γίνεται, καὶ εἴπερ εἰσὶν οἱ χειροτονούμενοι πολλοί, τῆς εὐχῆς (μόνον **ς**) ὑπαλασσομένης πρὸς τοὺς πολλούς.

τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ λέγει ὁ λαός· Ἄξιος γ'. Καὶ οὕτω σφραγιζόμενος ἀπεισιν εἰς τοὺς ὑποδιακόνους».

Ὁ Βαρβερινός «..Καὶ μετὰ τὸ Ἄμην λέγει ὁ γινόμενος ὑποδιάκονος τρις Ὅσοι πιστοί. Καὶ δίδωσι νῆψασθαι τῷ χειροτονοῦντι αὐτὸν ἐπισκόπῳ, καὶ οὕτω μεταλαμβάνει παρ' αὐτοῦ τῆς ζωοποιῦ κοινωνίας».

ς. Τὸ ὅσοι πιστοὶ κατὰ τὴν νῆψιν παραλείπεται. Καὶ ἐν συνεχείᾳ :

«Λαβὼν τὴν εὐλογίαν πηγαίνει καὶ ἵσταται εἰς τὰς βασιλικὰς πύλας καὶ λέγει μυστικῶς καθ' ἑαυτὸν Τρισάγιον. Παναγία Τριάς. Πάτερ ἡμῶν. Κύριε ἐλέησον καὶ ἄλλους τοιοῦτους ἕμους κατὰ βούλησιν.

Μετὰ τὴν μεγάλην εἴσοδον τοῦ διακόνου θυμιᾶσαντος τὴν ἁγίαν τράπεζαν ὁ ἐπίσκοπος πλύνει πάλιν τὰς χεῖράς του ἐν τῷ ξεστῷ προσαχθέντι ὑπὸ τοῦ νεοχειροτονήτου. Ἀκολουθεῖ ὡσαύτως κατὰ τὴν εἴσοδον τελευταίος.. Ὅταν μετὰ τὴν εἴσοδον πάντες εἰσέλθωσιν εἰς τὸ θυσιαστήριον, ἵσταται ἔξω ἕως οὗ ὁ ἐπίσκοπος εἶπῃ Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη.. Τότε εἰσάγεται εἰς τὸ θυσιαστήριον ὑπὸ τῶν ὑποδιακόνων κατὰ τὸ ἔθος, καὶ λαβὼν εὐλογίαν ὑπὸ τοῦ ἐπισκόπου ἵσταται μετὰ τῶν ὑποδιακόνων.

ΓΧ ΛΞδ ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΔΙΑΚΟΝΟΥ

Λα' ὀφείλοντος εἶναι χρόνων κε'

(δ) Ξ Χ (τ υ Λ ρ α) Μετὰ τὸ γενέσθαι τὴν ἁγίαν ἀναφορὰν καὶ τὰς θύρας ἀνοιγῆναι καὶ τὸν ἀρχιερεῖα ἐκφωνῆσαι τὸ Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη τοῦ μεγάλου Θεοῦ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον τὸ Πάντων τῶν ἁγίων ἐξελεθόντες δύο διάκονοι (ἐκ τοῦ ἁγίου βήματος δ) λαμβάνουσι τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον (ἔστῳτα ἐν τῇ σωλέα τ δ υ) καὶ εἰσάγουσιν εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ κυκλοῦσι τὴν ἁγίαν τραπέζαν τρεῖς (προπορευομένου τοῦ ἱερομνήμονος καὶ τοῦ δευτέρουτος τῶν διακόνων Λ) ψάλλοντες καὶ τὸ Ἅγιοι μάρτυρες. (Εἶτα φέρουσιν αὐτὸν ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ προσκυνεῖ τρεῖς Λ). Εἶτα προσερχόμενος τῷ ἀρχιερεῖ σφραγίζεται τρεῖς τὴν κεφαλὴν. Καὶ κελεύει ὁ ἀρχιερεὺς ἀποζώσασθαι τοῦτον καὶ ἀρθῆναι καὶ τὸ μανδῆλιον ἀπὸ τοῦ ὤμου αὐτοῦ. Εἶτα ἐρείδει ὁ χειροτονούμενος τὸ μέτωπον αὐτοῦ τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ καὶ κλίνει τὸ γόνυ τὸ δεξιόν.

Λ Ξ Καὶ προσάγεται τῷ ἀρχιερεῖ καὶ ἴσταται κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος

Ὅπως γίνεται ἡ τοῦ διακόνου χειροτονία c ρ ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδ. ἢ ἑτέρου τινος τῶν διακόνων τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ κατὰ τὸ δεξιὸν μέρος. Ὁ δὲ χαριτοφύλαξ... Ξ

...Πάντων τῶν ἁγίων.. ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἢ καὶ ἑτέρου ἱσταμένου αὐτοῦ ἐν τῇ σωλέα. Κρατοῦντες οὖν αὐτὸν οἱ διάκονοι καὶ εἰσελθόντες ἐν τῷ ἁγίῳ βήματι κυκλοῦσι.. Λ

καὶ τοῦ μεγάλου χαριτοφύλακος ἐκφωνήσαντος τὸ Πρόσχωμεν Χ ρ c

καὶ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἐκφωνοῦντος τὸ Πρόσχωμεν α τ δ

*Οἱ ρ c *Ἐξελεθόντες δύο διάκονοι λαμβάνουσι τὸν μέλλοντα χειροτονεῖσθαι διάκονον ἔστῳτα ἐν τῇ σωλέα...*

α'μνημονεύσαντες... ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχidiaκόνου καὶ ἑτέρων διακόνων δύο καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τῆς προθέσεως ψάλλοντες τὸ Βασιλεῦ οὐράνιε. Ἐλθόντες δὲ εἰς τὰς ὡραίας πύλας ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχidiaκόνος. Προσφέρουμεν τὸν εὐλαβέστατον ἀδελφὸν ἡμῶν τόνδε τὸν ὑποδιάκονον καὶ διάκονον τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε· εἶπωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ Κύριε ἐλέησον τρεῖς. Καὶ πᾶς ὁ λαός· Κύριε, ἐλέησον τρεῖς. Καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως. Καὶ ποιήσας μετανοίας λέγει· Κύριε, εὐλόγησον. Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς· Ὁ Θεὸς εὐλογήσει σε εἰς διακόνους τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Καὶ τίθησι τὸ ὀμοφόριον ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ λέγει ὁ ἀρχidiaκόνος Πρόσχωμεν. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἐκφωνεῖ, Ἡ θεία χάρις...

Ὁ Βησσαρ. τῆς Κρυπτοφέρρης· Μετὰ τὸ γενέσθαι... Πάντων τῶν ἁγίων μνημονεύσαντες ὁ μέλλον χειροτονεῖσθαι προσάγεται ὑπὸ τοῦ ἀρχidiaκόνου ἢ ἑτέρου τινος τῶν διακόνων τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ κατὰ τὸ δεξιὸν τοῦ ἀρχιερέως μέρος... (συνέχεια ὡς ἐν τῷ Λ Ξ).. ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα...

Κατὰ τὸν C.

Μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν ἐπίσκοπον Καὶ ἔσται τὰ ἐλέη.. ὁ θρόνος τοῦ ἐπισκόπου

ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ χάριτὴν ἔγγραφον καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ τοῦ χαρτοφύλακος ἢ καὶ τοῦ ἀρχidiaκόνου Πρόσχωμεν ἀναγινώσκει τὰ γράμματα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον τῶν περιεστώτων ἔχοντα οὕτω

δ Χ α υ ρ ι σ ἔχων τὴν δεξιὰν ἐπικειμένην τῇ τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῇ·

Χ Ψήφω καὶ δοκιμασίᾳ τῶν μαρτυρησάντων.

Ἡ θεία χάρις, ἢ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται (τὸν δεῖνα) τὸν εὐλαβέστα-

τόνδε εὐλαβέστατον α

τίθεται ἔγγυς τῆς ἁγίας τραπέζης κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ ἔχη οὗτος ἐστραμμένα τὰ νῶτά του πρὸς τὴν ἁγίαν τράπεζαν. Καθεσθέντος δὲ τοῦ ἐπισκόπου δύο ὑποδιάκονοι προχωροῦσι πρὸς τὸν χειροτονηθῆσομενον, ἰστάμενον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ναοῦ, καὶ θέτοντες αὐτὸν ἐν μέσῳ αὐτῶν, ἕκαστος ἐξ αὐτῶν θέτει τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ ὤμου του καὶ κρατεῖ τὴν χεῖρά του διὰ τῆς ἄλλης καὶ ἰστώνει αὐτὸν καὶ ποιεῖ μίαν μετάνοιαν. Εἷς ἐκ τῶν διακόνων ἐν τῷ βήματι λέγει· Κέλευσον. Ἄφου κάμῃ βήματά τινα, κλίνουσι αὐτὸν ὡς πρότερον καὶ ἄλλος διάκονος λέγει Κέλευσον. Ὄταν δὲ φθάσωσι εἰς τὴν θύραν τοῦ θυσιαστηρίου, ποιεῖ οὗτος τρίτην μετάνοιαν πρὸς τὸν ἐπίσκοπον. Ὁ ἀρχidiaκόνος λέγει· Κέλευσον, δέσποτα ἅγιε. Οἱ ὑποδιάκονοι τότε ἀφίγουσι αὐτὸν εἰς τὰς βασιλικὰς πύλας καὶ λαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχidiaκόνου καὶ ἐνός διακόνου τοῦ ἐνός κρατοῦντος τὴν δεξιὰν αὐτοῦ καὶ τοῦ ἑτέρου τὴν ἀριστερὰν αὐτοῦ καὶ πάλιν κύπτει πρὸς τὸν ἐπίσκοπον. Ὁ ἐπίσκοπος κάμνει τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ τῆς χειρῶν του καὶ δηγεῖται ὑπὸ τῶν διακόνων γύρω τῆς ἁγίας τραπέζης ἀπὸ δεξιῶν πρὸς ἀριστερὰ ψαλλόντων Ἅγιοι μάρτυρες... Τὸ αὐτὸ ψάλλεται καὶ ὑπὸ τοῦ χοροῦ ἁπαξ. Ὁ χειροτονηθῆσομενος ἀσπάζεται τὰ τέσσαρα κέρατα τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ τοῦ ἐπισκόπου τὴν χεῖρα καὶ τὸ ἐπιγονάτιον. Περιέρχονται πάλιν τὴν ἁγίαν τράπεζαν ψάλλοντες Δόξα σοι... Ὁ χορὸς ψάλλει τὸ αὐτὸ ἁπαξ καὶ ὁ χειροτονηθῆσομενος ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὴν χεῖρα καὶ τὸ ἐπιγονάτιον τοῦ ἐπισκόπου ὡς πρότερον. Τότε καὶ τὸ τρίτον περιέρχονται τὴν ἁγίαν τράπεζαν ψάλλοντες Ἡσαΐα, χόρευε... Ὁ χορὸς ψάλλει τὸ αὐτὸ ἁπαξ καὶ... Ὁ ἐπίσκοπος τότε ἐγείρεται καὶ ὁ θρόνος του ἀπομακρύνεται, ὁ δὲ χειροτονηθῆσομενος ερχεται πρὸς αὐτὸν καὶ ἰστάμενος δεξιὰ αὐτοῦ ποιεῖ τρεῖς μετανοίας πρὸ τῆς ἁγίας τραπέζης λέγων Ὁ Θεός, ἰλάσθητί μοι τῷ ἁμαρτωλῷ. Τότε γονυπετῶν ἐπὶ τοῦ δεξιῷ γόνατος θέτει τὰς χεῖράς του ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης σταυροειδῶς καὶ στηρίζει τὸ μέτωπον μεταξὺ τῶν χειρῶν του. Ὁ ἐπίσκοπος θέτει τὸ ἄκρον τοῦ ὀμοφορίου ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ σφραγίζει αὐτὸν τρεῖς ἐπὶ τῆς κεφαλῆς. Ὁ ἀρχidiaκόνος ἐκφωνεῖ Πρόσχωμεν. Ὁ ἐπίσκοπος ἔχων τὴν δεξιὰν του ἐπικειμένην ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του ἐκφωνεῖ Ἡ θεία...

ὁ Λ «Ἡ θεία χάρις... Καὶ λέγουσι πάντες τὸ Κύριε ἐλέησον τρεῖς. Ὁ χειροτονούμενος ἐρείδει τὸ μέτωπον αὐτοῦ τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ καὶ κλίνει τὸ γόνυ τὸ δεξιόν. Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ποιεῖ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς. Καὶ ἔχει ὁμοίως τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπικειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ. Εὐχεται οὕτως Εὐχὴ...».

Ὁ Ξ (Βησ. Κρυπτ.) Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ Γ' τὸ Κε ἐλέησον ὁ χειροτο-

τον ὑποδιάκονον εἰς διάκονον· εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος.

ο ρ X c (α) (δ) Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τὸ Κύριε ἐλέησον, ὁ ἀρχιερεὺς σφραγίζει καὶ αἰθίζει τρίτον τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν. Καὶ τοῦ διακόνου εἰπόντος Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὁμοίως τὴν δεξιὰν ἐπιχειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ εὐχεται οὕτως·

Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ὁ τῇ προγνώσει τῇ σῇ τὴν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος χορηγίαν καταπέμπων ἐπὶ τοὺς ὄρισμένους ὑπὸ τῆς σῆς ἀνεξιχνιάστου δυνάμεως, λειτουργοὺς γενέσθαι, καὶ ἐξυπηρετεῖσθαι τοῖς ἀχράντοις σου μυστηρίοις· αὐτός, Δέσποτα, καὶ τοῦτον, ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ εἰς τὴν τῆς διακονίας λειτουργίαν, ἐν πάσῃ σεμνότητι διατήρησον, ἔχοντα τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καθαρῷ συνειδήσει. Δώρησαι δὲ αὐτῷ τὴν χάριν, ἣν ἐδώρισω Στεφάνῳ τῷ πρωτομάρτυρί σου, ὃν καὶ ἐκάλεσας πρῶτον εἰς τὸ ἔργον τῆς διακονίας σου· καὶ καταξίωσον αὐτόν, κατὰ τὸ σοὶ εὐάρεστον, οἰκονομησαὶ τὸν παρὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος δεδορημένον αὐτῷ βαθμόν· οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες βαθμὸν ἑαυτοῖς καλὸν περιποιούονται· καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου.

4 Τιμ. β2, γ4
Αδρόθ. 9

4 Τιμ. γ 13

ρ Ε ρ c X Λ υ Ἐκφώνως

Ἵτι σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων Ἀμήν.

Ξ X α Λ υ ρ c δ Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν λέγει ὁ ἀρχιδιάκονος λεπτῇ φωνῇ ὅσον ἀκοίειν τοὺς συμπαρόντας διακόνους, τὰ εἰρηνικά ταῦτα καὶ ἀποκρίνεσθαι.

ἵνα ἔλθοι α τὴν τοῦ ἁγίου Πνεύματος α Λ Ξ ἐξυπηρετεῖ c καὶ παρ' ἐμοῦ α χειροτονίας λειτουργίαν δ σεμνότητι τήρησον Λ ἣν ἐδώκας Στεφάνῳ Α ἀκοίειν τοὺς συμπ. διακόνους καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικά ταῦτα Ξ ρ c ρ

νούμενος κλίνει τὸ δεξιὸν γόνυ καὶ ὁ ἀρχιερεὺς ποιῶν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ τρεῖς σταυροὺς καὶ ἔχων ἐπιχειμένην αὐτῷ τὴν χεῖρα εὐχεται οὕτως :

Ἵ δ « Ἡ θεία χάρις...Καὶ εὐθύς τὸ Κύριε ἐλέησον ἐκ γ' παρὰ τῶν ἐν βήματι καὶ παρὰ τῶν ἐκτός. Καὶ ὁ ἀρχιερεὺς σφραγίζει γ' τὴν αὐτοῦ κεφαλὴν...»

Ἵ Βαρβερ. «...Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν Ἡ θεία χάρις γονυκλιτεῖ ὁ χειροτονούμενος καὶ ποιῶν τρεῖς σταυροὺς ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐπιθεις αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπεύχεται οὕτως...»

C. Μετὰ τοῦτο οἱ ἱερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ ἐν τῷ βήματι οἱ ἱσταμένοι ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ μέρους λέγουσι Κύριε, ἐλέησον τρεῖς. Ἐπειτα οἱ ἱσταμένοι ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ μέρους ἐπαναλαμβάνουσι αὐτό. Καὶ ἕκαστος τῶν χορῶν ἔπειτα λέγουσιν ἀλληλοδιαδόχως ἕκαστος Κύριε ἐλέησον τρεῖς. Ὁ ἐπίσκοπος σφραγίζει τὸν χειροτονηθῆσόμενον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τρεῖς καὶ ὁ ἀρχιδιάκονος λέγει : Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐπὲρ τῆς ἀνωθεν εἰρήνης καὶ τῆς σωτηρίας.

Ἐπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου...

Ἐπὲρ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος), ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, ὑγείας, καὶ σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐπὲρ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (τοῦ δεῖνος) τοῦ νυνὶ προχειριζομένου διακόνου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς ἡμῶν, ἄσπιλον καὶ ἀμώμητον αὐτῷ τὴν διακονίαν χαρίσεται, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Χ ρ Χ Ἐπὲρ τῶν εὐσεβεστάτων καὶ θεοφυλάκτων.

Ἐπὲρ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως

Ἐπὲρ τοῦ ρυσθῆναι ἡμᾶς.. Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον κτλ.

(δ) ε ρ Ξ υ Χ Καὶ τούτων ρηθέντων ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ὡσαύτως τῇ τοῦ χειροτονουμένου κορυφῇ τὴν χεῖρα ἐπικειμένην εὐχεται οὕτως:

Ψαλμ. Οη 9
καὶ ἀλ.

Ὁ Θεὸς ὁ σωτὴρ ἡμῶν, ὁ τῇ ἀφθάρτῳ σου φωνῇ τοῖς ἀποστόλοις σου θεσπίσας τὸν τῆς Διακονίας νόμον καὶ τὸν πρωτομάρτυρα Στέφανον τοιοῦτον ἀναδείξας, καὶ πρῶτον αὐτὸν κηρύξας τὸ τοῦ διακόνου πληροῦντα ἔργον, καθὼς γέγραπται

Μαρκ. θ 35 ἐν τῷ ἀγίῳ Εὐαγγελίῳ σου Ὅστις θέλει ἐν ὑμῖν εἶναι Σοφ. Σόλ. 7 πρῶτος, ἔστω ὑμῶν διάκονος· σύ, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, καὶ τὸν δούλόν σου τοῦτον, ὃν κατηξίωσας τὴν τοῦ διακό- Α' Τιμοθ. α14νου ὑπεισελθεῖν λειτουργίαν, πλήρωσον πάσης πίστεως καὶ Β' Τιμοθ. α 7 ἀγάπης καὶ δυνάμεως καὶ ἀγιασμοῦ, τῇ ἐπιφοιτήσει τοῦ Ἰωάν. 5 63, ἀγίου καὶ ζωοποιοῦ σου Πνεύματος· οὐ γὰρ ἐν τῇ ἐπιθέσει Γενσ. ν 25 τῶν ἐμῶν χειρῶν, ἀλλ' ἐν τῇ ἐπισκοπῇ τῶν πλουσίων σου οἰκτιρμῶν δίδεται χάρις τοῖς ἀξίοις σου ἵνα καὶ οὗτος, πάσης ἀμαρ- Ματθ. ι 15 τίας ἐκτὸς γενόμενος, ἐν τῇ φοβερᾷ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεώς σου καὶ ἀλ. ἀμέμπτως σοι παραστή, καὶ τὸν μισθὸν τὸν ἀδιάψευστον τῆς Β' Πέτρ. β 13 σῆς ἐπαγγελίας κομίσῃται.

τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (Δ) τοῦ νυνὶ προχειρ... Ξ
υγείας σωτηρίας αὐτοῦ ρ δ. διακόνου, τῆς σωτηρίας α δ φιλάνθρωπος Θεὸς
ἄσπιλον Χ α Λ υ ρ Παραλείπεται τὸ Ἐπὲρ τοῦ ρυσθῆναι δ Καὶ τούτων λεγομένων ὁ
ἀρχιερεὺς Λ τὸν τῆς διακονίας σου νόμον δ τοῖς ἀποστόλοις σου φωνή-
σας καὶ πρῶτον Ξ ρ υ ρ θεσπίσας καὶ πρῶτον Λ Χ α ρ καὶ πρῶτον αὐτῶν Ξ Λ υ ρ
κηρύξαι τὸν τοῦ υ πρῶτον αὐτῶν κηρύξας τὸν τοῦ διακόνου Ξ ε ρ
τὸν τοῦ διακόνου Λ τὸ διακόνου πληροῦντα ρ ἀποπληροῦντα ἔργον Χ
Λ υ Ξ ρ ε Ἡ ὀρθὴ γραφὴ τοῖς ἀποστόλοις φωνήσας καὶ πρῶτον αὐτῶν κηρύξας τὸ
διακόνου ἀποπληροῦντα ἔργον. γέγραπται ἐν τῷ εὐαγγελίῳ σου ρ υ ρ ἐν ἐμοὶ εἶναι
πρῶτος Ξ οὐ γὰρ δέσποτα ρ ε ἐπιφοιτήσει τοῦ ἀγίου σου Πνεύμ. υ ρ ε καὶ
ἐπιφοιτήσει ρ πλουσίων οἰκτ. Χ χάρις τοῖς ἀναξίοις σου ρ ε τῆς κατακρίσεώς
σου υ τὸν ἀμεμπτον ρ ε τῆς ἐπαγγελίας ρ

Ξ Λ υ ρ ε ρ Ἐκφώνως

Σὺ γὰρ εἶ ὁ Θεὸς ἡμῶν, καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν σὺν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

(r) **X ρ α (ρ) υ (c) (o) δ** Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν περιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὄραριον κατὰ τὸν ἀριστερὸν ὦμον ἐκφωνῶν ἄξιος. Καὶ ψάλλεται συνήθως γ' τὸ ἄξιος παρὰ τῶν τοῦ βήματος καὶ τρίτον παρὰ τῶν ψαλτῶν. Ἐἴτα ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς ἅγιον ριπίδιον λέγων πάλιν τὸ Ἄξιος. Καὶ ψάλλεται ὁμοίως ἐκ γ'. Ἐἴτα ἀσπάζεται αὐτὸν ὁ χειροτονήσας καὶ οἱ διάκονοι. Καὶ ἴσταται ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης ἀπὸ τοῦ δεξιῦ μέρους καὶ ριπίζει τὰ ἅγια. Καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωτος διάκονος λέγει τὸ Πάντων τῶν ἁγίων. Κατὰ δὲ τὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θείων μυστηρίων καιρὸν πρῶτος τῶν ἄλλων διακόνων ὁ χειροτονηθεὶς διάκονος τοῦ θείου ἄρτου μετέχει παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἀρχιερέως. Καὶ μεταλαμβάνει τοῦ

σὺν τῷ ἀνάρχῳ σου Πατρὶ καὶ τῷ παναγίῳ καὶ ἀγαθῷ καὶ ζωοποιῷ σου Πνεύματι
X Λ ρ ἀναπέμπομεν τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ. **α δ**

«...Καὶ ψάλλεται συνήθως τοῦτο (τὸ ἄξιος) τρίτον παρὰ τῶν ψαλτῶν» **X**

«...Καὶ ἀσπάζεται αὐτὸν. Καὶ ἴσθησιν αὐτὸν ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης πρὸς τὸ ριπίζειν» **X** «...ἄξιος καὶ ἀσπάζεται (ἀσπάζονται δ) αὐτὸν πάντες οἱ διάκονοι, ὁ δὲ τὸ ριπίδιον λαβὼν...» **δ α γ** κτλ. μετὰ τίνος διαφορᾶς ἐν τῇ φρασεολογίᾳ.

«...ριπίδιον λέγων πάλιν ἄξιος. Ὁ δὲ τὸ ριπίδιον λαβὼν ἴσταται ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας Τραπέζης...καὶ ριπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων» (οὐδὲν ἕτερον) **υ ρ**

«...Καὶ μεταλαμβάνει τοῦ τιμίου αἵματος. Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν λαὸν τὸ Πληρωθήτω, αὐτὸς λέγει τὸ Ὁρθοί» **Λ**

«...Καὶ λέγει τὰ διακονικὰ εἰς τὸν τόπον αὐτῶν ἤγουν Τὸ ὀρθοί μεταλαβόντες ἕως τῆς ἐκφωνήσεως. Ταῦτα δὲ γίνονται, ὅταν γίνῃτε τελεία λειτουργία **γ δ**.

«...ριπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων ἐκβληθέντος τοῦ ἱσταμένου πρότερον αὐτόθι διακόνου. Καὶ οὕτω δίδοται καιρὸς τῷ ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνῳ καὶ λέγει Πάντων τῶν ἁγίων.» (οὐδὲν ἕτερον) **ε** «ριπίζει ἐπάνω τῶν ἁγίων. Καὶ ἕτερος διάκονος ἴσταται ἔξω τοῦ βήματος ἐν τῷ συνήθει τόπῳ καὶ λέγει Πάντων... **δ** «μετέχει τῶν θείων μυστηρίων. Καὶ λέγει τὰ...» **δ**

Ὁ Βαρβερινὸς «...Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν ἐπαίρεται τὸ φελώνιον τοῦ χειροτονουμένου καὶ ἐπιτίθησιν αὐτῷ τὸ ὄραριον καὶ δίδους αὐτῷ ἀγάπην ἐπιδίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ριπίδιον καὶ ἱστᾷ αὐτὸν ριπίζοντα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ τὰ ἅγια δῶρα καὶ τότε ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι ἐστὸς διάκονος λέγει Πάντων...καὶ τὰ λοιπά. Καὶ μετὰ τὸ μεταλαβεῖν τοῦ ἁγίου σώματος καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος τὸν χειροτονηθέντα ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιεπίσκοπος τὸ ἅγιον ποτήριον, ὁ περικατέχων μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις τοῦ ἁγίου αἵματος. Ταῦτα μὲν ὅτε τελεία γίνῃτε λειτουργία. Ἐπεὶ δὲ ἔξεστι τοῦ διακόνου καὶ τῆς διακονίσεως τὴν χειροτονίαν καὶ ἐπὶ τελείας προσκομιδῆς καὶ ἐπὶ προηγιασμένων γίνεσθαι, ὅτε ἐπὶ προηγιασμένων γίνῃτε ἡ τοιαύτη χειροτονία, εἰσέρχεται ὁ ἀρχιερεὺς καὶ ἴσταται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ παρεστῶτος τοῦ μέλλοντος χειροτονεῖσθαι διακόνου ἐκφωνεῖ Ἡ θεία χάρις καὶ τὰ

τιμίου αἵματος πρὸ αὐτῶν. Λέγει δὲ καὶ τὸ Ὅρθοι μεταλαβόντες αὐτὸς καὶ τὸ ἅγιον ποτήριον μετὰ τὴν ἀπόλυσιν εἰσκομίζει.

Ξ Λ Χ α ρ δ Ἐπει δὲ ἕξεισι τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν καὶ ἐν τοῖς προηγιασμένοις ποιεῖν, ἰστέον ὅτι μετὰ τὸ ἀποτεθῆναι τὰ προηγιασμένα ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, πρὶν εἰπεῖν τὸν διάκονον Πληρώσωμεν τὴν δέησιν προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων καὶ γίνεται ἡ χειροτονία, ὡς προεγράφη, ἀπαρλλάκτως.

λοιπά, ποιῶν αὐτὸν γονυκλιτῆσαι καὶ πάντα κατὰ τὴν προαναφερομένην τάξιν γίνεται ἐπ' αὐτῷ, μέχρι τῆς ἀπολύσεως».

Βησο.—**Κρυπτοφ.** «Καὶ μετὰ τὸ Ἄμην περιτίθησι τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὄραριον καὶ ἀσπαζόμενος τοῦτο δίδωσιν αὐτῷ τὸ ἅγιον ριπίδιον καὶ ἴστησιν αὐτὸν ἐκ πλαγίου τῆς ἁγίας τραπέζης πρὸς τὸ ριπίζειν καὶ οὕτως ὁ ἐπὶ τοῦ ἄμβωνος διάκονος λέγει τὸ Πάντων... Κατὰ δὲ τὸν τῆς μεταλήψεως τῶν θεῶν μυστηρίων καιρὸν, πρῶτος τῶν ἄλλων διακόνων ὁ χειροτονηθεὶς τοῦ θεοῦ ἄρτου μετέχει παρὰ τοῦ χειροτονήσαντος ἀρχιερέως καὶ μεταλαμβάνει τοῦ τιμίου αἵματος πρὸ αὐτοῦ (πρὸ αὐτῶν πιθανῶς), παρὰ τοῦ μεταδιδόντος τῷ ἀρχιερεὶ. Καὶ πρῶτος δεχόμενος παρ' αὐτοῦ τοῦ ἱερέως ἢ καὶ ἀρχιερέως καὶ τούτου μεταλαμβάνων, εἰ μὲν δύο ποτήρια εἰσιν, αὐτίκα δέχεται παρὰ τοῦ ἀρχιερέως τὸ δεύτερον καὶ ἕξιόν δίδωσιν αὐτὸ τοῖς κοινωνοῦσι λαοῖς· εἰ δὲ ἐν ὑπάρχει μόνον, παραμένει μέχρις ἂν οἱ τοῦ βήματος μεταλάβωσι πάντες παρὰ τοῦ λαβόντος ποτήριον ἱερέως ἢ καὶ ἀρχιερέως. Καὶ οὕτω κομιζόμενος τοῦ ποτηρίου τῷ χειροτονήσαντι ἀρχιερεὶ λαμβάνει τοῦτο παρ' αὐτοῦ καὶ ἐξερχόμενος μεταδίδωσι τοῖς προσερχομένοις. Καὶ ταῦτα μὲν ὅτε γίνεται λειτουργία τελεία. Ἐπει δὲ ἕξεισι τὴν τοῦ διακόνου χειροτονίαν καὶ ἐν τοῖς προηγιασμένοις ποιεῖν, ἰστέον ὅτι μετὰ...

Π* «...ὅς καὶ πρῶτος ἐν τῇ μεταλήψει τῶν ἄλλων μεταλαμβάνει, καὶ εἰ πρόσσεσιν ἐν τῷ τέλει αὐτὸς παρὰ τοῦ ἱερέως τοῖς προσιοῦσιν ἡσύχως μεταδίδει. Ἰστέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι ταῦτα γίνεται, ὅτε ἐστὶ τελεία λειτουργία. Εἰ δὲ προηγιασμένη τυχὸν τύχοιεν, μετὰ τὴν ἀπόθεσιν τῶν τιμίων δώρων τῆς μεγάλης εἰσόδου, προσφέρεται καὶ χειροτονεῖται διάκονος κατὰ τὴν ἄνωθεν ὑποτύπωσιν. Μετὰ δὲ τὴν ὑψοῦσιν καὶ τὸ κοινωνικὸν ἔρχεται ὁ ἀρχιερεὺς ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων θυρῶν μεταξὺ τῶν δύο κίωνων, βλέπων πρὸς τὸν λαόν, καὶ τοῦ ἄρτι χειροτονήτου διακόνου ἔμπροσθεν αὐτοῦ ἱσταμένου μετὰ τοῦ τρικηρίου παραινεῖ αὐτὸν οὕτως· Αἰνὸς σοι τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ, τῷ μὴ τοὺς εἰς σὲ πλημμελοῦντας κολάζοντι, ἀλλ' ἔδοντι διὰ τῆς μετανοίας πρὸς σὲ ἐπιστρέφειν καὶ λαμβάνειν ἄφεσιν...

Ὁ α' «Ἐἴτα εὐλογεῖ ὁ ἀρχιερεὺς τὸ ὄραριον λέγων· Ἐνδύεται ὁ δεῖνα ὄραριον διακονίας εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς.. Πνεύματος. Καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιερεὺς· Εὐλογητὸς Κύριος· ἰδοὺ γέγονεν ὁ δεῖνα διάκονος τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα... Πνεύματος. Καὶ ἐκφωνεῖ ὁ λαὸς Ἄξιος γ'...»

Ξ Λ Χ Ρ α γ ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ
Δ Ρ ὀφείλοντος εἶναι χρόνων λ' τελείων.

Ξ Χ Μετὰ τὸ εἰσενεχθῆναι καὶ ἀποτεθῆναι τὰ θεῖα δῶρα ἐν τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ, πληρωθῆναι τε τὸν μυστικὸν ὕμνον,

Λ α υ ρ ρ δ σ μετὰ τὸ πληρωθῆναι τὸ χειρουβικόν, ἴσταται ἐν τῇ σολέᾳ ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι πρεσβύτερος καὶ ἐξερχόμενοι δύο διάκονοι λαμβάνουσιν αὐτὸν ἕξ ἑκατέρου μέρους καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἄχρι τῶν ἁγίων θυρῶν. Ἐκεῖ δὲ ἀπολύουσιν αὐτὸν οἱ διάκονοι. Καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν δύο πρεσβύτεροι, ὁ πρῶτος καὶ δεύτερος. Καὶ κυκλοῦσι γ' τὴν ἁγίαν τράπεζαν (προηγούμενου τοῦ ἱερομνήμονος καὶ τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων Δ) ψάλλοντες καὶ τὸ ἅγιοι μάρτυρες (τρὶς ρ υ σ).

δ α γ Ἰστέον δὲ ὅτι, ὅταν ψάλλωσι τὸ Ἅγιοι μάρτυρες κἀθηται ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης ὁ ἀρχιερεὺς εἰς θρόνον (θρόνον δ) μικρὸν καὶ ἐκεῖ ὅπου κυκλοῦσι γύρωθεν, ὅταν ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἀρχιερέως ποιοῦσι μετάνοιαν. Καὶ ἀσπάζεται τὸ γόνυ τοῦ ἀρχιερέως ἐπάνω τοῦ ὁμοφωρίου (ὁμοφορίου δ).

**Ὅπως γίνεται ἡ τοῦ πρεσβυτέρου χειροτονία σ ρ*

ρ σ Ὁ μέλλων πληρωθῆναι πρεσβύτερος ἴσταται...

Χ « .. ὕμνον, προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων ὑπὸ δύο πρεσβυτέρων καὶ κυκλοῦσι τὴν ἁγίαν τράπεζαν ψάλλοντες καὶ τὸ τροπάριον Ἅγιοι μάρτυρες ἕως τέλους. Εἶτα ἀγίσταται...»

σ ρ Ὁ πρωτοπαπᾶς καὶ ὁ δευτερεύων τῶν ἱερέων καὶ κυκλοῦσι...

Ξ « προσάγεται ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλων ὑπὸ τοῦ πρώτου τῶν πρεσβυτέρων ἢ ἄλλον τῇ ἱερᾷ τραπέζῃ καὶ τοῦ χαρτοφύλακος διδόντος τῷ ἀρχιερεῖ χάριτην ἔγγραφον καὶ ἐκφωνοῦντος τὸ πρόσχωμεν ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον τῶν περισταῶτων ἔχοντα οὕτως Ἡ θεία ...

Ὁ Ρ Τάξις ἀκολουθίας ἐν τῇ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου τοῦ πληροῦντος ἀρχidiaκόνου.

Μετὰ τὸ εἰσενεχθῆναι τὰ ἅγια καὶ βληθῆναι τὸ καταπέτασμα ἀποτίθησιν ὁ ἀρχidiaκόνος τὸ τοῦ πατριάρχου ὁμοφώριον ἐπάνω τοῦ καταπετάσματος ἐν τῷ δεξιῷ αὐτοῦ μέρει καὶ ἴσταται ὀπισθεν τοῦ πατριάρχου, ἀναμένων πληρωθῆναι τὸν μυστικὸν ὕμνον. Καὶ τότε ὁ μὲν ἐν τῷ ἄμβωνι διάκονος σιγᾷ, προσάγεται δὲ ὑπὸ τοῦ πρεσβυτέρου καὶ λέγοντος τοῦ ὑπεισερχομένου ἀρχidiaκόνου Ἐπρόσχωμεν, ὑπαναγινώσκει τὸ κιντώριον ὁ πατριάρχης, λαμβάνων αὐτὸ ἐκ τοῦ χαρτοφύλακος. Καὶ κλίνοντος τὰ γόνατα τοῦ χειροτονουμένου ἐν τῇ κρηπίδι τῆς ἁγίας τραπέζης, σφραγίζει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τρίτον καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα, ποιεῖ τὴν πρώτην εὐχὴν. Καὶ μετὰ τούτου...»

Σ¹ «Εὐχὴ ἐπὶ χειροτονίᾳ πρεσβυτέρου.

Μετὰ τὸ εἰσενεχθῆναι καὶ ἀποτεθῆναι τὰ ἅγια δῶρα ἐν τῇ τραπέζῃ, γενομένου τοῦ κατὰ συνήθειαν, εἰσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι καὶ τούτου γονυκλιτοῦντος, ποιωὶν σταυροῦς γ' ἐπὶ τὴν κεφαλὴν καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα, ἐπεύχεται οὕτως Ὁ Θεὸς ὁ ἀναρχος κ.τ.λ. Καὶ ποιοῦντος τοῦ πρεσβυτέρου συναπτῆν

«ΘΕΟΛΟΓΙΑ» Τεύχος Δ'

Λ υ ς ρ (τ) (δ) Εἶτα ἀνιστάμενος ὁ ἀρχιερεὺς ἵσταται ἐπὶ τῆς κρηπίδος καὶ προσέρχεται ὁ χειροτονούμενος

Λ καὶ ἵσταται κατὰ τὸ δεξιὸν τοῦ ἀρχιερέως μέρος

Χ α τ υ δ ρ καὶ σφραγίζει αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν τρίτον

Λ **Χ α υ τ ρ** (δ) ς καὶ ἐρείσας τὸ μέτωπον τῇ ἀγίᾳ τραπέζῃ κλίνει καὶ ἀμφοτέρω τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπίδος (καὶ τοῦ χαρτοφύλακος διδόντος τῷ ἀρχιερεῖ χάριτην ἔγγραφον Λ) καὶ ἐκφωνοῦντος τοῦ μεγάλου χαρτοφύλακος Πρόσχωμεν, ἔχων δὲ τὴν χεῖρα ἔτι ἐπιχειμένην τῇ αὐτοῦ κεφαλῇ ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων

Χ Ψῆφφ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν μαρτυρησάντων

Ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται (τὸν δεῖνα) τὸν εὐλαβέστα-

ἐπεύχεται ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας ἐν δυνάμει κ.τ.λ. Καὶ μετὰ τὸ Ἄμην φέρει τὸ ὄπισθεν τοῦ ὄραριου ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν καὶ ἐνδύει αὐτὸν τὸ φελώνιον, καὶ δούς αὐτῷ ἀγάπην, ἱστᾷ αὐτὸν μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων, καὶ τότε λέγει ὁ διάκονος· Πληρώσωμεν τὴν δέησιν. Καὶ ὅτε ἐπαρθῆ τὸ καταπέτασμα τῶν ἁγίων δώρων καὶ εἰπῆ ὁ λαὸς Ἄξιον καὶ δίκαιον, τότε ὁ ἀρχιερεὺς ἐπιδίδωσι τῷ χειροτονηθέντι πρεσβυτέρῳ ἕνα ἄρτον ἐκ τοῦ δίσκου εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ καὶ κλίνει αὐτὸν ἐπάνω τῆς ἀγίας Τραπέζης μέχρι τοῦ ρηθῆναι Τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Καὶ τότε ἀποδίδωσι τὸν ἄρτον τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ κοινώνει πρῶτος.

Π⁹ «...τοῦ μυστικοῦ ὕμνου εὐθύς ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου ἢ ἄλλων ἱερέων ἐξέρχεται ὁ μέλλων χειροτονηθῆναι ψαλλόντων τὸ Βασιλεῦ οὐράνιε ἢ ὅτι δ' ἂν ὀρίσῃ ὁ ἀρχιερεὺς. Καὶ ἐξέρχονται ἐκ τῆς προθέσεως ἕως τὸ μέσον τοῦ ναοῦ καὶ οὕτως ἄρχεται ὁ εὐγλωττος τῶν ἱερέων μεγαλοφώνως οὕτως· Προσφέρεται ὁ εὐλαβέστατος διάκονος ὁ δεῖνα ἀδελφός ἡμῶν τοῦ χειροτονηθῆναι εἰς ἱερέα τῆς ἀγιωτάτης ἐκκλησίας δεῖνα. Ὁ δὲ μέλλων χειροτονεῖσθαι ποιεῖ μετανοίας καὶ γίνεται καὶ ἡ δευτέρα πρόσφερις ἕως τῆ πρώτης. Καὶ ἔρχονται ἔμπροσθεν τοῦ ἱερατοῦ ἐνώπιον τοῦ ἀρχιερέως καὶ ἐκφωνεῖ ὁ ἀρχιδιάκονος ἢ ἄλλος τις τὸ Πρόσχωμεν...»

Ἐ. Σ. Μετὰ τὸν χειροῦ ὕμνον ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ὁ χειροτονησόμενος εἰς πρεσβύτερον ὀδηγεῖται ὑπὸ τοῦ ἀρχιδιακόνου καὶ ἐνός διακόνου πρὸς τὰς ἁγίας θύρας κατὰ τὸν προγραφέντα τρόπον ἐν τῇ προηγουμένῃ χειροτονίᾳ. Γίνεται δεκτός ὑπὸ δύο πρεσβυτέρων καὶ τίθεται ἐγγὺς τῆς ἀγίας τραπέζης δεξιᾷ τοῦ ἐπισκόπου...

Λ χάριτην ἔγγραφον καὶ ἐκφωνοῦντος αὐτοῦ τὸ Πρόσχωμεν ἀναγινώσκει τὰ γράμματα ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων τῶν περιεστώτων ἔχοντα οὕτως, ἔχων καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπιχειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ Ἡ θεία χάρις... Ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων καὶ τὴν δεξιὰν χεῖρα ἐπιχειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ ς

καὶ ἐκφωνοῦντος τοῦ διακόνου Πρόσχωμεν γ δ

Ἐ. Β. «...ἐπιδίδεται τῷ ἀρχιεπισκόπῳ ὁ πρὸς συνθήειαν χάριτης καὶ ἀναγινωσκομένου αὐτοῦ εἰς ἐπήκοον πάντων προσάγεται ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι. Καὶ τούτου γόνυ κάμπτοντος...»

• τον διάκονον εἰς πρεσβύτερον· εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος.

Κρυπ.—Βησ. **X Ξ** Καὶ πάντων λεγόντων ἐκ τρίτου τό, Κύριε ἐλέησον ὁ χειροτονούμενος ἀμφοτέρω κλίνει τὰ γόνατα ἐπὶ τῆς κρηπίδος ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ποιῶν εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ σταυροὺς τρεῖς καὶ ἔχων ἐπικειμένην τὴν χεῖρα ἐπ' αὐτοῦ εὔχεται οὕτως :

Ὁ Θεὸς ὁ ἀναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ὁ πάσης κτίσεως πρεσβυτατος ὑπάρχων, ὁ τῇ προσηγορίᾳ τοῦ πρεσβυτέρου τιμήσας τοὺς ἐν τῷ βαθμῷ τούτῳ ἀξιοθέντας ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς σῆς ἀληθείας· αὐτός, Δέσποτα τῶν ἀπάντων, καὶ τούτον, ὃν εὐδόκησας προχειρισθῆναι παρ' ἐμοῦ, ἐν ἀμέμπτῳ πολιτεία καὶ ἀκλινεῖ τῇ πίστει, εὐδόκησον ὑποδέξασθαι τὴν μεγάλην ταύτην χάριν τοῦ Ἁγίου σου Πνεύματος, καὶ τέλειον ἀνάδειξον δοῦλόν σου, ἐν πᾶσιν εὐαρεστοῦντά σοι, καὶ ἀξίως πολιτευόμενον τῆς δωρηθείσης αὐτῷ, ὑπὸ τῆς σῆς προγνωστικῆς δυνάμεως, μεγάλης ταύτης ἱερατικῆς τιμῆς. Ὅτι σὸν τὸ κράτος, καὶ σοῦ ἐστὶν ἡ βασιλεία καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

*Ἰωαν. ιζ 17.
Ἐφ. α 13
καὶ ἀλ. Σοφ.
Σολ. ζ 7,
Σειθ, λς 1
Ἐβρ. ι 23
Πραξ. δ 33
Φιλιπ. α 27*

X Εἶθ' οὕτω λέγει ὁ πρωτοπαπᾶς λεπτῇ τῇ φωνῇ, ὅσον ἀκούειν τοὺς συμπαρόντας, πρεσβυτέρους καὶ ἀποκρίνεσθαι τὰ διακονικὰ ταῦτα.

Ἐν εἰρήνῃ τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ἐπὲρ τῆς ἄνωθεν εἰρήνης.

Ἐπὲρ τῆς εἰρήνης τοῦ σύμπαντος κόσμου.

Ἐπὲρ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἡμῶν (τοῦ δεῖνος), ἱερωσύνης, ἀντιλήψεως, διαμονῆς, εἰρήνης, υγείας, σωτηρίας αὐτοῦ, καὶ τοῦ ἔργου τῶν χειρῶν αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

δ Λ ρ υ ρ Καὶ λέγουσι πάντες μεγαλοφώνως τὸ **Κε** ἐλέησον **Γ'**. Πάλιν οὖν σφραγίσας αὐτὸν **Γ'** καὶ τὴν χεῖρα ἔχων ἐπικειμένην αὐτοῦ τῇ κεφαλῇ τοῦ διακόνου εἰπόντος τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν εἶτα πάλιν ὁ ἀρχιερεὺς ἐπεύχεται οὕτως·

Καὶ λέγουσι Κύριε ἐλέησον γ' οἱ ἐντὸς τοῦ βήματος, ὁμοίως καὶ οἱ ψάλται **δ** τοῦ πρεσβυτερίου τιμήσας **α ρ** τὸν λόγον τῆς ἀληθείας **Ξ** ὃν ἐδοκίμασας προχειρ. **Α Λ Χ α ρ υ ρ** ἀκλινῆ **α** τοῦ ἁγίου πνεύματος **υ**

Ξ Λ ρ υ ρ Χ ε Ἐκφ. πρὸ τοῦ Ὅτι σὸν τὸ κράτος.

Α α δ ρ υ ρ ε Καὶ μετὰ τὴν ἐκφώνησιν λέγει ὁ πρωτοπαπᾶς... Ὁ **υ** καὶ ἀναποκρίνεσθαι τὰ διακ.

Ὁ **Ξ** Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν λέγει ὁ πρῶτος τῶν πρεσβυτέρων ἢ ἕτερος πρεσβύτερος λεπτῇ... καὶ ἀποκρίνεσθαι.

Ὁ **Ρ** «Καὶ μετὰ τοῦτο ποιεῖ ὁ πρωτοπρεσβύτερος εὐχὴν διακόνου, ἔχοντος τοῦ πατριάρχου τὴν χεῖρα ὁμοίως» Παραλείπεται τὸ Ἐπὲρ τῆς εἰρήνης **δ**

Ἐπεὶ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ (τοῦ δεῖνος) τοῦ νυνὶ προχειριζομένου πρεσβυτέρου, καὶ τῆς σωτηρίας αὐτοῦ, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Ὅπως ὁ φιλότιμος Θεὸς ἡμῶν ἄσπιλον καὶ ἀμόμητον αὐτῷ τὴν ἱερωσύνην χαρίσῃται, τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Χ ρ Ἐπεὶ τῶν εὐσεβεστάτων.

Ἐπεὶ τῆς πόλεως ταύτης, πάσης πόλεως.

Ἐπεὶ τοῦ ρυσθῆναι ἡμᾶς ἀπὸ πάσης.

Ἀντιλαβοῦ, σῶσον, ἐλέησον.

Τῆς Παναγίας, ἀχράντου κτλ.

Λ Χ υ ρ Τούτων δὲ ρηθέντων ἢ καὶ λεγομένων ἔτι (**α**) ὁ ἀρχιερεὺς ἔχων ἐπιχειμένην τὴν χεῖρα τῇ τοῦ χειροτονουμένου κεφαλῇ (κορυφῇ ρ) ἐπέυχεται οὕτως· Τοῦ Κυρίου δεηθῶμεν.

Δευτερ. ζ 21,
7 Ψαλμ. μδ
3 καὶ ἄλλ. Ὁ Θεός, ὁ μέγας ἐν δυνάμει, καὶ ἀνεξιχνίαστος ἐν συνέσει, ὁ θαυμαστός ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων· αὐτός, Κύριε, καὶ τοῦτον, ὃν εὐδόκησας τὸν τοῦ πρεσβυτέρου ὑπεισελθεῖν βαθμόν, πλήρωσον τῆς τοῦ ἁγίου σου Πνεύματος δωρεᾶς· ἵνα γένηται ἄξιος παρεστάναι ἀμέμπτως τῷ θυσιαστηρίῳ σου, κηρύσσειν τὸ εὐαγγέλιον τῆς Βασιλείας σου, ἱερουργεῖν τὸν λόγον τῆς ἀληθείας σου, προσφέρειν σοι δῶρα καὶ θυσίας πνευματικάς, ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας· ὅπως καὶ αὐτός, ὑπαντήσας ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐπιδημίᾳ τοῦ μεγάλου Θεοῦ, καὶ σωτήρης ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μονογενοῦς σου Υἱοῦ, δέξηται τὸν μισθὸν τῆς ἀγαθῆς οἰκονομίας τοῦ οἰκείου τάγματος ἐν τῷ πλήθει τῆς ἀγαθότητός σου. Ὅτι ἠυλόγηται καὶ δεδόξασται τὸ πάντιμον καὶ μεγαλοπρεπὲς ὄνομά σου, τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος νῦν κ.τ.λ. Ἀμήν.

Λ Χ (γ) υ α (δ) ρ Καὶ μετὰ τὸ Ἀμήν ἀνίστησιν αὐτὸν καὶ φέρει τὸ ὀπισθεν τοῦ ὄραριου αὐτοῦ ἐπὶ τὸ ἐμπροσθεν τοῦ δεξιοῦ μέρους (ἢ περιτί-

ύγιας καὶ σωτ. **Χ Ξ ς**.

Οἱ **α δ γ** τὸ ὅπως ὁ φιλ. εὐθὺς μετὰ τὸ Ἐπεὶ τοῦ ἀρχιεπισκ., ἐπακολουθεῖ δ' αὐτῇ ἢ Ἐπεὶ τοῦ δούλου τοῦ Θεοῦ Ὅπως ὁ φιλ. Θεὸς ἄσπιλον **Λ υ Ξ ρ ς**
Ὁ υ παραλείπει τὸ Ἐπεὶ τοῦ ρυσθῆναι. Καὶ τούτων λεγομένων **Λ**
καὶ τοῦτον εὐδόκησας **Ξ** εὐαγγέλιον τῆς σωτηρίας σου **Χ Ξ Λ υ ρ ς γ**
ἀνακαινίζειν τὸν λαόν σου **γ** ὑπαντῆσαι **γ** τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ **γ**
τοῦ μονογενοῦς σου δέξεται **ρ ς** ἐν τῷ πλήθει τῆς σῆς ἀγαθότητος **Λ υ ρ ς**
Ἐκφών. Ὅτι ἠυλόγηται **Λ υ Ξ ρ ς γ**
Ἐν τῇ διατάξει παρὰ τῷ **Λ** ἐλαφραὶ διαφοραὶ εἰς τὸ λεκτικόν.

θησιν αὐτῷ ἐπιτραχήλιον c ρ Λ υ) λέγων ἄξιος. Καὶ ψάλλουσι τοῦτο οἱ τοῦ βήματος τρεῖς καὶ οἱ ψάλται τρεῖς. Ἔπειτα ἐνδύων αὐτὸν ὁ ἀρχιερεὺς φαινόλην ἐκφωνεῖ καὶ αὐτῷ τὸ Ἄξιος. Καὶ ψάλλουσιν αὐτὸ ὁμοίως καὶ οἱ τοῦ βήματος καὶ οἱ ψάλται. Καὶ οὕτως ἀσπάζεται τὸν ἀρχιερέα καὶ τοὺς πρεσβυτέρους. Καὶ οὕτως ἀπέργεται ἐπὶ τὸ δεξιὸν μέρος τῆς ἁγίας Τραπεζῆς μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων λέγων καθ' ἑαυτὸν τὸ Ἐλέησόν με ὁ Θεός. Ὁ δὲ διάκονος Πληρώσωμεν τὴν δέησιν καὶ τὰ λοιπά. Ὅτε δὲ τελειωθῶσι τὰ ἅγια καὶ μέλλει εἰπεῖν ὁ ἀρχιερεὺς τὴν εὐχὴν τήνδε: Ὡστε γενέσθαι τοῖς μεταλαμβάνουσι, προσέρχεται ὁ χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος καὶ ἐπιδίδωσιν αὐτῷ ὁ ἀρχιερεὺς τὴν παρακαταθήκην λέγων πρὸς αὐτὸν οὕτως:

«Καὶ ψάλλουσιν ἄξιος γ' πρότερον οἱ τοῦ βήματος γ', ἔπειτα οἱ ψάλται γ'» υ

«Καὶ ἀπερχόμενος ἴσταται μετὰ τῶν πρεσβυτέρων ἀναγινώσκων τὸ κοντάκιον» α δ

Τὰ περὶ ἐνδύσεως φαιλονίου παραλείπει ὁ δ «...τῆς ἁγίας Τραπεζῆς ἐρσιῶσας αὐτῇ τὸ μέτωπον λέγει καθ' ἑαυτὸν τὸ Ἐλέησόν με ὁ Θεός. Καὶ οὕτως ὁ ἐν τῷ ἄμβωνι διάκων λαμβάνων καιρὸν ἄρχεται...» υ (ρ c) Οἱ ρ c μόνον μέχρι τοῦ Ἐλέησόν με ὁ Θεός.

Ἁ Π⁸ «...Καὶ εὐθύς γυρίζει τὸ ὀπισθεν τοῦ ὄραριου καὶ εὐθύς λέγει Ἐνδύεται ὁ δεῖνα ἐπιτραχήλιον δικαιοσύνης τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς... Καὶ ἐνδύεται αὐτὸν τὰ ὑπομάνικα καὶ εἰς τὸ δεξιὸν λέγει Δεξιὰ Κυρίου...ἐποίησέ με. Εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν λέγει Αἱ χεῖρες σου...Καὶ ζώνουσιν αὐτὸν λέγων Εὐλόγητός ὁ Θεός ὁ περιζώνων με δύναμιν. Καὶ φορεῖ αὐτὸν τὸ φελώνιον λέγων Οἱ ἱερεῖς σου, Κύριε, ἐνδ...Καὶ πάλιν λέγει Ἐνεδύθη ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα τὴν στολὴν τῆς ἱερωσύνης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...Καὶ σφραγίζων αὐτὸν ἐπὶ τοῦ μετώπου λέγων Σφραγίζεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ ὁ δεῖνα ἀπὸ διακόνων εἰς πρεσβύτερον τῆς ἁγίας αὐτοῦ ἐκκλησίας τῆς δε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...Καὶ εὐθύς λέγει ὁ ἀρχιερεὺς οὕτως· Εὐλογητός Κύριος, ἰδοὺ γέγονεν ὁ δούλος αὐτοῦ ὁ δεῖνα πρεσβύτερος τῆς ἁγιωτάτης ἐκκλησίας τῆσδε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς... Καὶ λέγει ὁ λαὸς γ' Ἄξιος.

Ἁ Ρ «...τὴν χεῖρα ὁμοίως καὶ ποιῶντος τὴν β' εὐχὴν, ἧς πληρωθεῖσις ἐγείρει τὸν χειροτονοῦμενον καὶ, φέρει τὸ ὀπισθεν τοῦ ὄραριου ἔμπροσθεν καὶ ἐνδύει αὐτὸν φαινόλιον καὶ δίδωσιν αὐτῷ ἀγάπην καὶ ἰστέ αὐτὸν μετὰ τῶν πρεσβυτέρων. Ὁ δὲ μέλλον εἰσεῖναι ἀρχιδιάκονος ἴσταται πλησίον τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπαίρων ὁ ποτριάρχης ἐκ τῆς ἁγίας τραπέζης τὸ ὀμοφόριον, ἐπιδίδωσιν αὐτῷ καὶ ἀπολύει τῷ ἐστῶτι ἐν τῷ ἄμβωνι διακόνῳ καὶ λέγει Πληρώσωμεν μέχρι τοῦ Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους καὶ δίδωσιν ἀγάπην τῷ πατριάρχῳ ὁ χειροτονηθεὶς μετὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀφ' οὗ ἐφθάσθη ἀρχιδιάκονος. Μετὰ δὲ τὸ ρηθῆναι...»

Ἁ Ξ «Καὶ μετὰ τὸ Ἀμὴν φέρει ὀπισθεν τοῦ ὄραριου αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν λέγει τὸ ἄξιος. Εἶτα φελόνι αὐτὸν ἐνδύων λέγει πάλιν τὸ Ἄξιος Καὶ δίδους αὐτῷ ἀγάπην ἐπιτρέπει στῆ καὶ μετὰ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων καὶ οὕτως ὁ διάκονος λέγει Πληρώσωμεν τὴν δέησιν ἡμῶν. Ὅταν δὲ ἀρθῇ τὸ καταπέτασμα ἐκ τῶν ἁγίων δώρων καὶ εἴπῃ ὁ λαὸς τὸ Ἄξιον καὶ δίκαιον, τότε λαμβάνει ὁ ἀρχιερεὺς ἐκ τοῦ δίσκου μερίδα τῶν θείων ἄρτων, δίδωσιν εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χειροτονοῦμενου καὶ κλίνει τοῦτον ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης. Ὁ δὲ τὸ μέτωπον ἐπιτίθει τῷ παρ' αὐτοῦ κατεχομένῳ ἄρτι καὶ μένει κεκλιμένος οὕτως...» Ὁ Κρυπτ.—Βησ. ὡς ὁ Ξ μετὰ τῆς διαφόρου γραφῆς «.. εἰς τὰς χεῖρας τοῦ χειροτονοῦμενου καὶ ἀσπάζεται μόνην τὴν τοῦ ἀρχιερέως χεῖρα καὶ κλίνει τοῦτον...»

Λάβε τὴν παρακαταθήκην ταύτην καὶ φύλαξον αὐτὴν ἕως τῆς παρουσίας τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτε παρ' αὐτοῦ μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν.

Λ Χ (δ) α υ (γ) Ὁ δὲ λαβὼν καὶ ἀσπασάμενος τὴν χεῖρα τοῦ ἀρχιερέως μεθίσταται ἐν ᾧ πρότερον ἴστατο τόπῳ, τὰς μὲν χεῖρας θεῖς ἐπάνω τῆς ἁγίας τραπέζης, τὴν δὲ κεφαλὴν ἔχων ἐπικειμένην ταῖς χερσὶν εὐχόμενος καθ' ἑαυτὸν αὐθις καὶ λέγων (τὸ Κύριε ἐλέησον καὶ α) τό Ἐλέησόν με, ὁ Θεός.

Ξ Λ Χ (δ) α (γ) Ὅτε δὲ μέλλει εἰπεῖν ὁ ἀρχιερεὺς τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις, τότε ὁ χειροτονηθεὶς πρεσβύτερος ἀποδίδωσι τῷ ἀρχιερεῖ τὸν ἅγιον ἄρτον. Καὶ παρ' αὐτοῦ μεταλαμβάνει τοῦ τιμίου σώματος καὶ αἵματος τοῦ Χριστοῦ πρὸ τῶν λοιπῶν πρεσβυτέρων. Λέγει δὲ αὐτὸς καὶ τὴν ὀπισθάμβωνον εὐχήν.

Λ Χ Ξ Καὶ λειτουργεῖ καθ' ἑκάστην ἐπὶ ἑπτὰ ἡμέρας.

καὶ οὐδὲν ἔισρον. ταύτην τὴν παρακαταθήκην Λ Χ υ τοῦ Κυρίου, ὅτε Λ Χ υ ὅτε μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι αὐτήν γ Ἐλαφρὰς τινὰς διαφορὰς περὶ τὸ λευτικὸν οἱ Λ α τὰς μὲν χεῖρας θεῖς ἐπάνω τῆς ἁγίας Τραπέζης, καθ' ἑαυτὸν δὲ λέγων τὸ Κύριε ἐλέησον καὶ Ἐλεη... γ δ Ὅταν δὲ εἴπῃ ὁ ἀρχιερεὺς τὰ Ἅγια Ξ Ὁ Βησ. Κρυπ. ὡς ὁ Ξ «...πρὸ τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων, μεταδίδωσι αὐτὸς τοῖς λοιποῖς...»

Ὁ Β. «Καὶ ὅτε ἐπαρθῇ τὸ καταπέτασμα τῶν ἁγίων δώρων καὶ εἰπῇ ὁ λαὸς τὸ Ἄξιον καὶ δίκαιον τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος ἐπιδίδωσι τῷ χειροτονουμένῳ πρεσβυτέρῳ ἓνα ἄρτον ἐκ τοῦ δίσκου εἰς τὰς χεῖρας καὶ κλίνει αὐτὸν ἐπὶ τῆς ἁγίας τραπέζης κρατοῦντα τὸν ἐπιδοθέντα αὐτῷ ἄρτον ἐν ταῖς χερσὶ καὶ ἐπιτιθέντα τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπάνω αὐτοῦ καὶ μένοντα οὕτω μέχρι τοῦ ρηθῆναι τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Καὶ τότε ἀποδίδωσι τὸν ἄρτον ὁ χειροτονηθεὶς τῷ ἀρχιεπισκόπῳ καὶ κοινωνεῖ πρῶτος τῶν ἄλλων πρεσβυτέρων μεταλαμβανόντων καὶ τοῦ ἁγίου αἵματος παρ' αὐτοῦ τοῦ χειροτονήσαντος.

Ὁ Ρ «Μετὰ δὲ τὸ ρηθῆναι τὸ ἅγιον μᾶθημα καὶ ἐπαρθῆναι τὸ καταπέτασμα καὶ εἰπεῖν τὸ Ἄξιον καὶ δίκαιον ἐπιδίδωσι τῷ χειροτονηθέντι ἄρτον ἐν ταῖς χερσὶ, καθὰ προεῖρεται μέχρι τοῦ εἰπεῖν τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις. Καὶ οὕτως ἀποδίδους μεταδίδωσι τῷ πατριάρχῃ τῆς ἁγίας κοινωνίας καὶ μεταλαμβάνει πρῶτος, καὶ εἰ συμβῇ ἐπισκόπους παρεῖναι, καὶ μεταλαμβάνων τὸ ποτ' ἄριον ἐκ τοῦ πατριάρχου μεταδίδωσι τοῖς κοινωνοῦσιν ἐν τῷ ἱερατεῖῳ.»

Ὁ Π^ο «Πρόσχε τὴν παρακαταθήκην ταύτην, ἣν μέλλεις ἀπαιτεῖσθαι ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ, μὴ ἐπιδώσης ταύτην αἰρετικοῦ ἢ νεκροῦ ἢ διὰ δώρων, ἢ διὰ φόβου ἢ δι' ἀπειλῶν, ἀλλ' οὖν ὡς τὰς κόρας τῶν ἀδολεῦτων σου ὀφθαλμῶν οὕτως προσέξαι. Ὁ δὲ τῷ μετώπῳ ἐπιτίθειν ἢ τῷ ὀφθαλμῷ τῷ παρὰ αὐτοῦ κατεχομένῳ ἄρτῳ καὶ μένει κεκλιμένος οὕτως... Μετὰ δὲ τὴν ὑψωσιν καὶ τὸ κοινωνικὸν ἔρχεται ὁ ἀρχιερεὺς μέσον τῶν ἁγίων θυρῶν, παρισταμένον ἔμπροσθεν αὐτοῦ ὁ καινοχειροτόνητος μετὰ τριηκρίου, παραινεῖ αὐτὸν οὕτως· Πρόσχε σεαυτὸν, ὁ πρεσβύτερε, καὶ βλέπε τὴν διακονίαν, ἣν παρέλαβες, ἣν ἀρτίως ἐδέξω, ἵνα αὐτὴν πληροῖς»

Ξ Λ α ρ δ ΤΑΞΙΣ ΓΙΝΟΜΕΝΗ ΕΠΙ ΧΕΙΡΟΤΟΝΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ

Λ Μετὰ τὴν τοῦ Τρισαγίου συμπλήρωσιν δύο πρεσβύτεροι λαμβάνοντες ἀπὸ τοῦ Διακονικοῦ τὸν χειροτονεῖσθαι μέλλοντα καὶ ἐξερχόμενοι προηγούμενου τοῦ ἱερομνήμονος καὶ τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων φέρουσιν αὐτὸν διὰ τοῦ σολέως εἰς τὸ ἅγιον βῆμα. Ὅτε φθάσει εἰς τὰς ἁγίας θύρας ἀπολύουσιν αὐτὸν οἱ πρεσβύτεροι καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν οἱ δύο ἀρχιερεῖς. Καὶ κυκλοῦσι τρεῖς τὴν ἁγίαν τραπέζαν ψάλλοντες τὸ Ἅγιοι μάρτυρες, κρατοῦσι δὲ πάντες κηρία καὶ ἄπτουσιν. Εἶτα προσάγεται τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ καὶ ἴσταται ἀπὸ τοῦ δεξιοῦ μέρους.

δ α ρ Ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐκ τοῦ ἀριστεροῦ δίδωσιν αὐτῷ χάριτην.

Λ Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς λαμβάνει τὸ περὸν παρὰ τοῦ χαρτοφύλακος καὶ ἀναγινώσκει τὰ γεγραμμένα εἰς ἐπήκοον πάντων. Εἰ μὲν οὖν πατριάρχης ἐστὶν ὁ χειροτονῶν καὶ ὁ χειροτονούμενος μητροπολίτης γέγραπται ταῦτα :

Ψήφῳ καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἱερωτάτων μητροπολιτῶν, θεοφιλεστάτων ἀρχιεπισκόπων τε καὶ ἐπισκόπων.

Ξ δ α ρ «Μετὰ τὴν τοῦ Τρισαγίου συμπλήρωσιν ἄνισαι ὁ ἀρχιερεὺς εἰς τὴν κρηπίδα τὴν πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης. Καὶ προσάγεται τούτῳ παρὰ τῶν συμπαρόντων τριῶν ἀρχιερέων ὁ χειροτονεῖσθαι μέλλον ἐκ τοῦ δεξιοῦ μέρους. Ὁ δὲ χαρτοφύλαξ. . . χάριτην ἐν ᾧ γέγραπται, εἰ μὲν πατριάρχης ἐστὶν ὁ χειροτονῶν ταῦτα...».

...δοκιμασίᾳ θεοφιλεστάτων μητροπολιτῶν καὶ δισυτάτων ἀρχιεπισκόπων Λ Ξ

Ὁ Ξ δὲν ποιεῖται τὴν διάκρισιν εἰ μὲν πατριάρχης κ.τ.λ.

Σ¹ Εὐχή ἐπὶ χειροτονία ἐπισκόπου

«Μετὰ τὸ Τρισάγιον, ὅτε κατέλθωσιν οἱ ψάλται, ἴσταται ὁ ἀρχιεπίσκοπος εἰς τὴν κρηπίδα ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης, καὶ γενομένων τῶν κατὰ συνήθειαν, παρεστώτων καὶ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, ποιῶν τρεῖς σταυροῦς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐπιτιθεῖς αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπεύχεται Δέσποτα . . . Καὶ γίνεται συναπτή ὑπὸ ἐπισκόπου. Καὶ ἐν τῷ γίνεσθαι, ἔχων ὁμοίως τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τοῦ χειροτονουμένου ὁ ἀρχιεπίσκοπος Κύριε ὁ Θεός. . . Καὶ μετὰ τὸ Ἄμην ἐπαίρει τὸ εὐαγγέλιον ὁ ἀρχιεπίσκοπος καὶ ἀποτίθεται ἐν τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, καὶ τότε ἐπιτίθει τῷ χειροτονηθέντι τὸ ὠμοφόριον καὶ ἀσπάζεται αὐτὸν καὶ πάντες οἱ ἐπίσκοποι καὶ ἀνέρχεται εἰς τὸ σύνθρονον καὶ εἶθ' οὕτως τελεῖται ἡ λειτουργία.»

Σ² «...Ἡ θεία χάρις καὶ τὰ λοιπὰ τὰ πρὸς συνήθειαν, ἄπερ ἀναγινώσκει εἰς ἐπήκοον πάντων. Καὶ μετὰ τούτου προσάγεται αὐτὸς ὁ μέλλων χειροτονεῖσθαι καὶ ἀναπτύσσειν ὁ ἀρχιεπίσκοπος...». (Τὰ αὐτὰ καὶ τὸ ὑπ' ἀριθ. 162 τοῦ Παντελεήμονος Ἄθω ἀπὸ ΙΑ—ΙΒ' αἰῶ. χρονολογούμενον (Δ 59).)

Ὁ Β. «Μετὰ τὸ τρισάγιον...(Σ¹)...τραπέζης καὶ ἐπιδίδοται αὐτῷ χάριτης ἐν ᾧ γέγραπται. Ἡ θεία χάρις καὶ τὰ ἐξῆς. Καὶ ἀναγινώσκει ἀκηκότων πάντων, ἔχων τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κορυφὴν τοῦ χειροτονουμένου. Καὶ μετὰ τὸ ἀναγνῶναι τὸ ἡ θεία χάρις, λέγει ὁ λαὸς τὸ Κύριε ἐλέησον τρεῖς. Καὶ ἀναπτύσσειν ὁ ἀρχιεπίσκοπος εὐαγγέλιον ἐπιτίθησιν αὐτὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ τὸν τράχηλον, παρεστώτων καὶ ἄλλων ἐπισκόπων, καὶ ἐφαπτομένων αὐτῶν τοῦ ἁγίου εὐαγγελίου.

Α Ὡσαύτως καὶ εἰ μητροπολίτης ἐστὶ χειροτονῶν μητροπολίτην προτροπῇ τοῦ πατριάρχου. Εἰ δὲ μητροπολίτης χειροτονεῖ ἐπίσκοπον ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκκλησίᾳ γέγραπται ταῦτα :

Ψῆφω καὶ δοκιμασίᾳ τῶν ἱερωτάτων (δ πανιερωτάτων) μητροπολιτῶν, θεοφιλεστάτων ἀρχιεπισκόπων τε καὶ ἐπισκόπων·

ἡ θεία χάρις, ἡ πάντοτε τὰ ἀσθενῆ θεραπεύουσα καὶ τὰ ἐλλείποντα ἀναπληροῦσα, προχειρίζεται (τὸν δεῖνα) τὸν εὐλαβέστατον ὑποψήφιον μητροπολίτην τῆς ἀγιοτάτης μητροπόλεως (δεῖνος).

Εἰ δὲ μητροπολίτης ταῦτα α δ ἱερωτάτων θεοφιλεστάτων δ θεοφιλεστάτων ἐπισκόπων καὶ δαιωτάτων πρεσβυτέρων Α α γ δ τῶν θεοφιλεστάτων α τὸν εὐλαβέστατον ἱερομόναχον ἐπίσκοπον Ε Α τὸν δεῖνα τὸν θεοφιλέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον τῆς

Καὶ ποιῶν σταυροὺς τρεῖς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐπιτιθεῖς αὐτῷ τὴν χεῖρα ἐπέυχεται ταῦτα.

Τὸ Ἀλλατιανὸν

«...Εἶτα παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως ὁ χειροτονοῦμενος καὶ εἰσάγεται μετ' αὐτῶν εἰς τὸ ἅγιον θυσιαστήριον ἐμπροσθεν τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ εὐθύς κλίνει τὸ δευτέρου γόναυ κατενώπιον τῶν ἀρχιερέων. Εἰς δὲ τῶν ἀρχιερέων ἦγουν ὁ πρῶτος λαμβάνει τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον καὶ τοῦτο ἀνέωξας τίθησιν αὐτὸ ἐξάπινα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, ἐπὶ προσώπου κρατοῦντες αὐτὸ οἱ ἕτεροι ἀρχιερεῖς ἔνθεν ἀκείθεθεν. Εἶτα λέγει ὁ ἀρχιερεὺς εἰς ἐπήκοον πάντων· παραλείπεται ὁ χορὸς.

Ψῆφω καὶ δοκιμασίᾳ τῶν θεοφιλεστάτων ἱερέων καὶ κληρικῶν πόλεως τῆς δεῖνος Ἡ θεία...προχειρίζεται σε τὸν θεοφιλέστατον ἱερέα καὶ ὑποψήφιον τὸν δεῖνα ἐπίσκοπον πόλεως τῆσδε καὶ πρόεδρον τῆς θεοσώστου πόλεως εὐξόμεθα.

Καὶ λέγουσιν οἱ ἱερεῖς τὸ Κύριε ἐλέησον τρεῖς. Οἱ δὲ ἀρχιερεῖς κρατοῦντες τὸ εὐαγγέλιον καὶ ὁ χειροτονῶν ἀρχιερεὺς κλίνει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονομένου σταυροὺς τρεῖς ἐπευλογῶν αὐτόν· Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς...νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Καὶ ἐπιθεῖς τὴν χεῖρα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, εὐχεται οὕτως :

Ὁ ὑπ' ἀριθ. 362 (607) τῆς Ἱεροσολυμ. XIV αἰῶνος. Καὶ μετὰ τὴν τοῦ Τρισαγίου συμπλήρωσιν, παραλαμβάνουσιν αὐτὸν ἐξ ἑκατέρου μέρους ὁ τε πρωτοπαπᾶς καὶ ὁ δευτερεύων τῶν ἱερέων καὶ ἐξερχόμενοι διὰ τῆς θύρας τοῦ διακονικοῦ, προπορευομένου τοῦ ἐπὶ τῆς εὐταξίας, διέρχονται διὰ τῆς σωλαίας μέχρις ἂν φθάσωσιν εἰς τὰς ἁγίας θύρας. Ὅταν δὲ φθάσῃ τὰς ἁγίας θύρας, ἀπολύουσιν αὐτόν οἱ πρεσβύτεροι καὶ παραλαμβάνουσιν αὐτόν δύο ἐπίσκοποι, οἱ πρῶτοι, καὶ προπορευομένου τοῦ ἱερομνήμονος καὶ τοῦ δευτερεύοντος τῶν διακόνων καὶ ψαλλόντων τὸ Ἅγιοι μάρτυρες στρέφουσιν αὐτὸν κύκλῳ τῆς ἁγίας Τραπέζης τρεῖς. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς ἴσταται εἰς τὴν κρηπίδα τὴν πρὸ τῆς ἁγίας Τραπέζης καὶ προσάγουσιν αὐτῷ τὸν χειροτονοῦμενον, ὅς καὶ σφραγιζόμενος τὴν κεφαλὴν τρεῖς παρὰ τοῦ ἀρχιερέως, ἐρείσας τε τὸ μέτωπον τῇ ἁγίᾳ τραπέζῃ, κλίνει καὶ ἀμφοτέρους τοὺς πόδας. Ὁ δὲ χαρτοφύλαξ ἐπιδίδωσι τῷ ἀρχιερεὶ χάρτην γεγραμμένην τὸ λεγόμενον πτερὸν. Καὶ ἐκφωνεῖ Πρόσχωμεν Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς λαβὼν τὸ πτερὸν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ καὶ τὴν δεξιὰν ἔχων ἐπικειμένην τῇ τοῦ χειροτονομένου κεφαλῇ ἀναγινώσκει τὰ ἐν τῷ πτερῷ γεγραμμένα εἰς ἐπήκοον πάντων λέγων οὕτως· Ψῆφω. Κύριε ἐλέησον. Ὁ δὲ ἀρχιερεὺς σφραγίζει καὶ αὐθις τὴν κεφα-

Εὐξώμεθα οὖν ὑπὲρ αὐτοῦ, ἵνα ἔλθῃ ἐπ' αὐτὸν ἡ χάρις τοῦ παναγίου Πνεύματος.

θεοσώστου πόλεως α ρ ἐπίσκοπον τῆς θεοσώστου πόλεως τῆς δεῖνα Ξ ἵνα ἔλθοι α

λὴν αὐτοῦ τρίς, εἶτα αἶρει τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἀναπτύξας ἐπιτίθει τῷ τραχήλῳ καὶ τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ, συνεφαπτομένων καὶ τῶν ἀρχιερέων πάντων καὶ ἔχων ὁ ἀρχιερεὺς ἐπικειμένην αὐτῷ τὴν χεῖρα εὐχεται οὕτως....

Εὐχολόγιον Σινᾶ Νο 1006, ΧΥ αἰῶνος· Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸ Ἅγιος ὁ Θεός, ἔρχονται δύο διάκονοι καὶ ἐπαίρουν τὸν χειροτονούμενον καὶ ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ ἀριστερὸν μέρος τοῦ βήματος καὶ φέρουσιν αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ βήματος, ἐπὶ τῶν πυλῶν τοῦ ἄμβωνος, καὶ πρὸ τοῦ εἰσελθεῖν αὐτὸν ἐγγὺς τοῦ βήματος, ἐξέρχονται δύο ἱερεῖς καὶ λαμβάνουσιν αὐτὸν καὶ ἀναφέρουσιν ἐντὸς τοῦ βήματος. Εἶτα ἔρχονται δύο ἀρχιερεῖς καὶ λαβόντες αὐτὸν ἀνὰ χεῖρας, προσπορεύονται ἔμπροσθεν αὐτοῦ τρεῖς διάκονοι, καὶ ὁ ὕστερος κρατῶν μετὰ μανδηλίου κοντάκιον, κατέχοντες καὶ ἐν ταῖς χερσὶ κηρούς, ὅσοι παρατύχωσι, καὶ τὴν ἁγίαν τράπεζαν κυκλοῦντες ψάλλουσιν Ἅγιοι μάρτυρες. Καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τρίς, φέρουσιν αὐτὸν ἔμπροσθεν τῆς ἁγίας τραπέζης καὶ ἀνίσταται καὶ ἀσπάζεται τὴν ἁγίαν τράπεζαν καὶ τὴν χεῖρα τοῦ πατριάρχου. Καὶ τίθει τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης. Καὶ ἐπιθεὶς ἐπὶ τὴν κεφαλὴν τὴν χεῖρα ὁ Πατριάρχης, λέγει ὁ διάκονος Πρόσχωμεν καὶ ὁ πατριάρχης Ψήφω καὶ δοκιμασία...προχειρίζομεν τὸν δεῖνα εὐλαβέστατον ἱερομόναχον τῆς ἁγιωτάτης μητροπόλεως δεῖνα. Ἡ θεία χάρις. . . Καὶ ἀνοίξας τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἐπιτίθεισιν ἐπάνω τῆς κεφαλῆς τοῦ χειροτονουμένου...

С. «ὀδηγεῖται ὑπὸ τοῦ πρωτοπρεσβυτέρου καὶ τοῦ ἀρχidiaκόνου εἰς τὰς ἁγίας πύλας, ὅπου παραλαμβάνεται ὑπὸ τοῦ ἀρχιερέως εἰς τὸ ἅγιον βῆμα καὶ γονυπετεῖ μετὰ τῶν ἄλλων ἐπισκόπων, οἵτινες κρατοῦσι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον ἀνοικτὸν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του, μὲ τὰ γράμματα ἀνεστραμμένα. Καὶ τότε ὁ ἀρχιεπίσκοπος λέγει: Ἡ θεία χάρις. . .

Καὶ οἱ ἱερεῖς λέγουσι Κύριε, ἐλέησον τρίς. Καθ' ὃν χρόνον οἱ ἄλλοι ἐπίσκοποι κρατοῦσι τὸ εὐαγγέλιον, ὁ ἀρχιεπίσκοπος σφραγίζει τὸν χειροτονούμενον τρίς διὰ τοῦ σημείου τοῦ σταυροῦ δίδων τὴν εὐλογία καὶ λέγων Εἰς τὸ ὄνομα...Μετὰ τοῦτο θέτουναι πάντες τὰς δεξιὰς των χεῖρας ἐπὶ τῆς κεφαλῆς του καὶ ὁ ἀρχιεπίσκοπος εὐχεται:

(Συνεχίζεται)